

Arheološka topografija općine Semeljci u istočnoj Slavoniji

Lutring, Marin

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:874358>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za arheologiju

Diplomski sveučilišni studij arheologije (jednopedmetni)

Marin Lutring

**Arheološka topografija Općine Semeljci u istočnoj
Slavoniji**

Diplomski rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za arheologiju

Diplomski sveučilišni studij arheologije (jednopedmetni)

Arheološka topografija Općine Semeljci u istočnoj Slavoniji

Diplomski rad

Student:

Marin Lutring

Mentor:

doc. dr. sc. Mato Ilkić

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marin Lutring**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Arheološka topografija Općine Semeljci u istočnoj Slavoniji** rezultat mogea vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogea rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogea rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 23. lipnja 2020.

Sadržaj:

1.	Uvod	1
2.	Cilj i metodologija istraživanja	2
3.	Administrativne i geografske odrednice prostora općine Semeljci	5
4.	Arheologija krajolika na prostoru općine Semeljci	7
5.	Historijat arheoloških istraživanja na prostoru Općine Semeljci	10
6.	Arheološka zbirka Osnovne škole Josipa Kozarca u Semeljcima	13
7.	Popis arheoloških lokaliteta	15
7.1.	Kešinci	15
7.1.1.	Kešinci – Požarike	17
7.1.2.	Kešinci – Glomač	18
7.1.3.	Kešinci – Okmanovo brdo	21
7.1.4.	Kešinci – Grobljansko polje	23
7.1.5.	Kešinci – Crkvine	24
7.2.	Koritna	25
7.2.1.	Koritna – Kamenica	27
7.2.2.	Koritna – Adica	28
7.2.3.	Koritna – Bara Osatina / Osatina	29
7.3.	Mrzović	31
7.3.1.	Mrzović – Gradina	33
7.3.2.	Mrzović – Čelar ravan	36
7.3.3.	Mrzović – Taborište	37
7.3.4.	Mrzović – Tri humke	38
7.3.5.	Mrzović – Čergarje	39
7.3.6.	Mrzović – Popova livada	40
7.4.	Vrbica	40
7.4.1.	Vrbica – Drake i Barićev bostan	44
7.4.2.	Vrbica - Stara Vrbica	46
7.4.3.	Vrbica –Pepelana	46
7.5.	Semeljci	47
7.5.1.	Semeljci – Popovo brdo	48
7.5.2.	Semeljci – Junakovci	49
8.	Rasprava	50
9.	Zaključak	56
10.	Popis literature	58
11.	Katalog	66

1. Uvod

Istočna Slavonija oduvijek je bila mjesto razvoja, ali i pravcem kretanja različitih kultura i naroda. Na nekim su prostorima u Slavoniji arheološki lokaliteti odlično arheološki istraženi i dokumentirani te objavljeni. S druge strane, postoje i prostori poput Općine Semeljci koji osim što nisu istraženi, nisu propisno dokumentirani niti je jasan njihov arheološki potencijal. Stoga je ovaj diplomski rad pokušaj upravo toga – ubiciranja i dokumentiranja arheoloških lokaliteta i građe koji ilustriraju arheološku topografiju Općine Semeljci. Ipak, moramo biti svjesni kako ovo nije potpun pregled te kako zasigurno postoji još niz lokaliteta koji su promakli prilikom istraživanja.

Suvremene su arheološke topografije danas izvor mnogih interpretacija. Mogućnosti koje danas pružaju tehnologije poput GIS-a, zračnih fotografija te satelitskih snimaka također su značajne. Ipak, sve je to samo temelj na kojemu se mogu graditi buduća sustavna arheološka iskopavanja. Zagrebemo li površinu ovih lesnih ravnica, možemo upotpuniti arheološke spoznaje, ali i obogatiti kulturnu baštinu ovog kraja.

Diplomskim radom donosimo neke nove spoznaje, potencijalne arheološke lokalitete, ali i zanimljive arheološke nalaze koji ilustriraju dio onog što se krije pod zemljom. Bitnije od toga je da se otvara prostor za mnogo istraživačkih pitanja i problematika za buduća istraživanja.

Odgovore na ta pitanja odnosno probleme može osigurati arheologija u multidisciplinarnim i interdisciplinarnim okruženjima. Shvatiti kako je način života u ovom krajoliku formirao zajednice te kako su zajednice formirale krajolik i svoj način života od neprocjenjive je vrijednosti. Ovaj rad je početni doprinos toj tematici.

Prilikom izrade arheološke topografije Općine Semeljci korišteno je nekoliko metoda i alata. Kao polazišna točka korištena je Interaktivna karta arheoloških lokaliteta u Đakovštini na kojoj su naznačene lokacije arheoloških lokaliteta s osnovnim informacijama poput recentne literature, kronologije (prapovijest, antika, srednji vijek) te je li lokalitet istraživan ili se radi o površinskim nalazima.²

Kako bi se uočili novi lokaliteti na temelju topografskih odrednica poput nadmorske visine i nagiba terena, korištena je Hrvatska osnovna karta te Topografska karta (1:25 000) u kombinaciji s digitalnim ortofoto snimkama iz 1968., 2011., 2014./2016. te 2017./2018.³

Toponimijski i topografski podaci na temelju kartografije iz razdoblja Habsburške, odnosno Austro-Ugarske monarhije također su korišteni kako bi se bolje razumjelo određene lokacije te njihovo rasprostiranje u prostoru i vremenu.⁴

Osim stručne literature u kojoj se spominju arheološki nalazi i lokaliteti s ovih prostora, korišteni su i razni ostali izvori lokalnog karaktera koji usputno donose podatke vezane za arheološku topografiju. Prvenstveno je to doktorski rad dr. sc. Ivane Čatić o toponimiji Đakovštine, zatim kanonske vizitacije Đakovačkog područja provedene od 1751. do 1833. te monografije povjesničara Tome Šalića o povijesti sela Vrbice.⁵

Na temelju gore navedenih izvora podataka, na dijelu lokacija proveden je terenski pregled različita intenziteta. Većina se arheoloških lokaliteta nalazi na poljoprivrednim površinama te se u načelu može spoznati samo na temelju promjena u topografiji (primjerice nadmorska visina) i površinskih materijalnih tragova poput keramike i litike. Na nekim od tih poljoprivrednih površina zbog ratarskih kultura nije bilo moguće provesti terenski obilazak niti donijeti zaključak kako se radi o arheološkom lokalitetu. Ipak, to nije razlog za njihovo otpisivanje već za terenski pregled u trenutku kad je poljoprivredna površina primjerice tek pripremljena za ratarske kulture. Također, to što terenskim pregledom nisu potvrđeni neki arheološki lokaliteti ne znači da ih nema, već kako treba uložiti dodatne napore u prikupljanju relevantnih informacija ili drugačije metode. Terenski su pregledi pojedinih lokacija

²MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019. Riječ je o projektu digitalizirane Kartoteke arheoloških lokaliteta Muzeja Đakovštine koji provodi kustosica Muzeja Đakovštine Jelena Boras.

³GEOPORTAL DGU, 2019.

⁴MAPIRE.EU, 2014.; HUNGARICANA.HU, 2014.; Vidi Popis literature za detaljne upute na pojedinačne karte.

⁵I. ČATIĆ, 2011., S. SRŠEN, 2011., T. ŠALIĆ, 1990., 2017.

popraćeni foto dokumentacijom i dnevnikom terenskih obilazaka. Indikativni površinski materijal prikupljen je te objavljen u Katalogu.

Kako ne bi sve ostalo samo na površinskom materijalu, zahvaljujući kustosici Jeleni Boras omogućen je uvid i objava arheološke građe (probno arheološka istraživanje i površinski nalazi) s prostora Općine Semeljci koja je pohranjena u depou Muzeja Đakovštine. Također, pregledana je i dostupna dokumentacija o ovom prostoru. Dio nalaza objavljujemo u Katalogu.

Također, zahvale idu i djelatnicima Osnovne škole Josipa Kozarca Semeljci - profesorici hrvatskog jezika dr. sc. Ivani Čatić na ustupljenoj literaturi i nalazima te ravnateljici profesorici Ružici Primorac na ustupanju raznih monografija o djelovanju škole, odnosno informacijama o arheološkoj zbirci koja je nekada bila pohranjena u školi.

Naposlijetku, zahvaljujući Vlatki Revald Radolić, višoj stručnoj savjetnici – konzervatorici i Višnji Gubici, stručnoj suradnici iz Konzervatorskog odjela u Osijeku omogućen nam je uvid u registar arheološke zbirke Osnovne škole Josipa Kozarca u Semeljcima te popratne dokumente vezane za arheološke lokalitete na ovom prostoru.

Unatoč velikom broju lokacija koje na temelju površinskih materijalnih tragova ukazuju na arheološke lokalitete, upitan je njihov potencijal u dobivanju arheoloških spoznaja. Naime, krajolik Općine Semeljci prošao je mnoge preobrazbe u 19. i 20. stoljeću. Kronološki gledano, to su bila reforestacije i deforestacije, zatim reguliranja vodotoka te isušivanja močvarnih zemljišta. U drugoj polovici 20. stoljeća započela je intenzivna obrada poljoprivrednog tla pomoću teške mehanizacije koja je dubokim oranjem nesumnjivo oštetila dobar dio lokaliteta i građe.

Probna arheološka istraživanja u kombinaciji s nedestruktivnim metodama na pojedinim lokacijama ipak mogu utvrditi arheološki potencijal.

3. Administrativne i geografske odrednice prostora općine Semeljci

Općina Semeljci jedinica je lokalne samouprave koja obuhvaća područja sela Semeljaca, Kešinaca, Koritne, Vrbice i Mrzovića (Slika 2.) te se prostire na površini od 102 kvadratna kilometra.⁶ U kontekstu područja Đakovštine, Općina Semeljci pripada sjeveroistočnom i istočnom dijelu rasprostiranja te je zbog najkraće i najbolje prometne povezanosti uvijek gravitirala gradu Đakovu. Nalazi se u jugoistočnom dijelu Osječko-baranjske županije.

Slika 2. Prostorni razmještaj sela Općine Semeljci (GEOPORTAL DGU, 2019.)

Đakovština označava područje u okolini grada Đakova. Sjevernu granicu Đakovštine obrubljuje rijeka Vuka s pritokom Osatina dok je na jugu to rijeka Bosut s pritokom Bič. Na zapadnom dijelu dominiraju obronci Krndije i Dilja s maksimalnom apsolutnom visinom do 250 metara, dok na istoku kojemu ujedno pripada i Općina Semeljci, prevladavaju nizine s maksimalnom apsolutnom visinom do 100 metara. Središnjim dijelom Đakovštine pruža se đakovački praporni ravnjak znan kao i Đakovačka greda (apsolutna visina od 100 do 150 metara).⁷ Iz geološkog aspekta, Đakovština je ravničarski prostor iz kojega se izdvaja đakovačko-vinkovački praporni ravnjak te ima prosječnu nadmorsku visinu od 111 metara.

⁶OPĆINA SEMELJCI, 2013. Općina Semeljci i njezina pripadajuća naselja sa svojim župama su tijekom povijesti prošla mnoge administrativne promjene poput dodavanja i oduzimanja određenih naselja iz teritorijalne nadležnosti. Kako bismo pojednostavili strukturu rada, zadržali smo se na današnjim administrativnim okvirima.

⁷LZMK, 2019.

Ravnjak je oblika jednakostraničnog trokuta pokriven sa 17 do 24 metra debelim slojem prapora. U mineraloškom smislu, prapor je sastoji od zrnaca kvarca, karbonatnih zrnaca, gline, primjesa željeznog hidroksida te listića minerala tinjca.⁸ Ovaj se geološki segment dotiče južnog dijela Općine Semeljci.

⁸A. TAKŠIĆ, 1976, 7,8,10. Nabrojane primjese su vidljive i u površinski prikupljenom keramičkom materijalu.

4. Arheologija krajolika na prostoru općine Semeljci

Krajolik je Općine Semeljci tijekom zadnja dva stoljeća poprilično promijenjen, stoga je bitan za shvaćanje arheološke topografije.⁹ Prije svega, to je rezultat već spomenutih melioracijskih pothvata poput regulacije vodotoka i kanala te krčenja šuma i isušivanja močvara. Detaljna analiza promjene krajolika za ovaj prostor nije zabilježena, no imamo podatke za prostor sjeverno i sjeveroistočno od Općine Semeljci koji djelomice ilustriraju situaciju i na ovom prostoru.¹⁰

Zamisao o odvodnji i isušivanju močvara javila se u 19. stoljeću kako bi se proširile poljoprivredne površine te spriječilo njihovo poplavljanje.¹¹ Regulacije rijeka i vodotoka početkom 20. stoljeća na ovim prostorima vodio je Radoslav Franjetić, inspektor vodā, šef Oblasnog hidrotehničkog odjeljenja u Osijeku te tehnički izvjestitelj građevinskog kotara u Đakovu. Kopani su novi vodotoci, dotadašnji su mnogi vodotoci produbljeni i prošireni, a neki su i isušeni te prokopani na drugom prostoru. O kakvim se poplavama radilo, koje su ujedno bilo i razlog nastajanja bara i močvara, govori i podatak kako je godine 1870. Vuka toliko poplavila da je onemogućila prometovanje državnom cestom Osijek – Đakovo te nekim lokalnim putevima.¹²

Proteklih desetljeća mnogi su kanali ponovno produbljavani i proširivani. Ostaci i prizori nekadašnjeg krajolika najbolje su vidljivi kroz vodotoke koji nisu regulirani, odnosno zadržali su nepravilni tok poput kanala Semeljčica koji prolazi kroz Semeljce. Također, tokovi

⁹Arheologija krajolika podrazumijeva opširno istraživanje geografskih karakteristika arheoloških lokaliteta, čime znatno nadmašuje okvir tematike ovog diplomskog rada. Unatoč tomu, bitna je za shvaćanje konteksta arheološke topografije, stoga sumarno predstavljamo neke odrednice ovog krajolika kroz prošlost.

¹⁰Z.Ž. KERŽE, 2004, 83–89. Vuka, čiji pritoci se nalaze i na prostoru Općine Semeljci (tok Stare Vuke prati granice naselja Koritna, a u njega se ulijevaju mnogi vodotoci s juga) imala je posebno hidrogeografsko svojstvo. Naime, na prostoru Palače i Kolođvara svakog proljeća prilikom otapanja snijega rijeka Vuka nije mogla primiti svu vodu pa se razlijevala. Dodatno, dravski vodni val prvi bi stigao do ušća Dunava, nakon čega Dunav ne bi mogao prihvatiti dunavski vodni val. Stoga je ovo imalo efekta na podizanje razine rijeke Vuke i poplavljanje porječja.

¹¹Z.Ž. KERŽE, 2004, 84.

¹²Z. Ž. KERŽE, 2004, 86.

nekadašnjih vodotoka vidljivi su i na satelitskim snimkama.¹³ Kao najnoviji primjer promjene krajolika vrijedi spomenuti izgradnju buduće akumulacije Kešinci.¹⁴

Nekadašnje močvare karakteristične za ovaj prostor danas najbolje ilustriraju bare (Slika 3.) koje nastaju na današnjim ravnicama. Karte iz razdoblja Habsburške odnosno Austro-Ugarske monarhije također prikazuju močvarna područja (Slika 18. i 20.) te vodotoke koji još nisu regulirani, odnosno imaju svoj prirodni tok. Također i podaci iz novog vijeka sugeriraju kako je ovaj prostor iznimno močvaran.¹⁵

Bitan element za razumijevanje krajolika, a zatim i razmještaj arheoloških lokaliteta jesu i šumska područja. Ipak, treba imati na umu kako su se deforestacija i reforestacija tijekom povijesti događale mnogo puta. Jedna od reforestacija šireg slavonsko-srijemskog područja dogodila se i krajem osmanske vladavine na ovom području krajem 17. i početkom 18. stoljeća.¹⁶ Kao primjer recentne deforestacije vrijedi spomenuti šumu Mokrice koja se nalazila između Vrbice i Kešinaca, a iskrčena je prije Prvog svjetskog rata.¹⁷

Ovi sumarno navedeni podaci ilustriraju složen niz faktora koje treba uzeti prilikom donošenja zaključaka o arheološkoj topografiji navedenog područja.

¹³Na satelitskim snimkama na temelju smjera pružanja i odnosa boja u usporedbi s kartama i terenskim situacijama moguće je uočiti tragove starih potoka i kanala koji danas čine poljoprivredne obradive površine.

¹⁴AGROKLUB, 2018.

¹⁵N. MOAČANIN, 2001, 116. U razdoblju osmanlijske okupacije spominje se 50 derbendžijskih kuća u šest sela u nahiji Jošava koja je obuhvaćala ujedno i Junakovce (zapadni dio naselja Semeljci uz granicu s Forkuševcima) sa zadatkom čuvanja i popravljivanja puteva i mostova kroz teško prohodne šume i močvare.; S. SRŠEN, 2011, 613. Biskup Pavao Matija Sučić prilikom kanonske vizitacije župe Semeljci 1833. godine spominje *okolo ležeće močvare* zbog kojih stanovništvo ima mali broj ovaca.; OPĆINA SEMELJCI, 2013. Navodi se kako je prostor današnjeg sela Semeljaca bio močvaran i poplavljivan te kako su mnogi kanali i potoci korišteni za mlinove i vodenice.

¹⁶R. SKENDEROVIĆ, 19, 2019.

¹⁷T. ŠALIĆ, 2017, 53, 335. Za primjer recentne reforestacije vidi lokalitet Mrzović – Gradina naveden u Popisu arheoloških lokaliteta. Također, za rasprostiranje šuma isto kao i kanala i potoka vrijedi pogledati habsburške odnosno austrougarske karte navedene u Popisu literature.

Slika 3. Recentni regulacijski vodotok i bara u pozadini nastala nakon jednog kišnog dana sredinom siječnja na prostoru Mrzovića (Foto: M. Lutring).

5. Historijat arheoloških istraživanja na prostoru Općine Semeljci

Za prostor Općine Semeljci možemo reći kako je slabo arheološki istražen i dokumentiran. U dostupnim online dokumentima općine, za selo Semeljce spominje se prapovijesno naselje poluzemunica ukopanih u zemlju iz neolitika i kasnog brončanog doba te kako to isto nalazište sadržava groblje. Također se spominje i antičko nalazište Osatina. U Vrbici se spominje srednjovjekovni i prapovijesni arheološki lokalitet, u Mrzoviću lokaliteti Černarije, Poplava livada, Gradina i Čelar ravan te prapovijesno naselje u Koritni.¹⁸

U Osnovnoj školi Josipa Kozarca u Semeljcima postojala je skromna arheološka zbirka. Zbirku su tijekom druge polovice 20. stoljeća oformili učenici na čelu s nastavnikom Matejom Petrovićem. Zbirka nije sačuvana, no uz pomoć dostupne dokumentacije Konzervatorskog odjela u Osijeku donosimo njezin opis i neke nalaze.¹⁹

Donedavno je vladao slab interes arheologije za ovo područje.²⁰ Nedostatak stručnjaka zainteresiranih za ovaj prostor, promjene u krajoliku, migracije stanovništva te nedostatak osnovnih informacija o arheološkoj topografiji neki su od mogućih razloga za slaba arheološka saznanja o ovim prostorima. Naposljetku, arheološki lokaliteti koji se mahom nalaze na poljoprivrednim površinama nerijetko su ne samo na području općine, već i u široj javnosti percipirani kao smetnja i problem koji može uzrokovati oduzimanje zemljišta ili slične neželjene posljedice.

Kanonske vizitacije iz 18. i prve polovice 19. stoljeća među prvim su sustavnim počecima bilježenja informacija na ovim prostorima koje su danas dostupne. Iz njih

¹⁸OPĆINA SEMELJCI, 2013.; STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE SEMELJCI 2016. – 2020., 2016, 38; STRATEŠKI PLAN OPĆINE SEMELJCI 2017. – 2019., 2016, 37. Uvidom u dokumentaciju Konzervatorskog odjela u Osijeku, depo Muzeja Đakovštine i literaturu djelomično je ova problematika predstavljena te su lokaliteti skupa s relevantnim informacijama uvršteni u Popis arheoloških lokaliteta.

¹⁹STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE SEMELJCI 2016. – 2020., 2016, 38; STRATEŠKI PLAN OPĆINE SEMELJCI 2017. – 2019., 2016, 37. Ova je arheološka zbirka zavedena kao pokretno kulturno dobro – zbirka pod oznakom ROS – 115. Vidi poglavlje Arheološka zbirka Osnovne Škole Josipa Kozarca u Semeljcima za više informacija. Dodajmo i to kako je inventar crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Semeljcima isto tako zaveden kao pokretno kulturno dobro i arheološka građa pod oznakom ROS – 122.

²⁰Ovaj problem primjećuje i Ninoslav Sebelić, direktor onodobnog Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture koji prilikom potpisivanja rješenja o utvrđivanju svojstva spomenika kulture Arheološke zbirke Osnovne škole Josipa Kozarca u Semeljcima napominje kako je *područje koje gravitira Semeljcima slabo arheološki ispitano*.

saznajemo nekoliko vrijednih informacija vezanih za arheološku topografiju na koje ćemo se kasnije osvrnuti.

U kontekstu svijesti o arheološkoj, odnosno kulturnoj baštini, vrijedi spomenuti posjet biskupa Antuna Mandića 1813. godine župi Vrbici.²¹ Tom prilikom biskup zapisuje kako „...nije napisana ni povijest prirode niti druge rijetkosti ili starine u ovoj župi pa se prema tome ne mogu ni predočiti.“. Značajan podatak za shvaćanje onodobne situacije jest i sljedeća rečenica: „Zbirku novca ili drugih starina ili rijetkosti sadašnji župnik nema nikakvu.“.²²

Iz prve polovica 20. stoljeća trenutno su nam poznata dva izvora informacija o arheološkim lokalitetima i nalazima. Prvi je Josip Brunšmid koji posrednim putem dobiva i objavljuje rimske numizmatičke nalaze iz ostave prikupljene 1907. godine prilikom regulacijskih radova na vodotoku Osatina u selu Koritna.²³ Godine 1942. obrađujući okolicu Osijeka u prapovijesnom razdoblju, Josip Bösendorfer spominje neolitički materijal s područja Koritne i neolitički lokalitet i materijal s područja Semeljaca.²⁴ Godine 1945. u svom kapitalnom djelu *Die Burg Vučedol* Robert Rudolf Schmidt spominje i vučedolske nalaze iz Vrbice.²⁵

U drugoj polovici 20. stoljeća Muzej Đakovštine poduzima arheološka istraživanja koja nam donose vrijedne podatke za shvaćanje ovih prostora. Hedviga Dekker, ravnateljica Muzeja Đakovštine, 1962. godine prikuplja arheološku građu s lokaliteta Mrzović – Gradina prilikom rigoliranja šume.²⁶ Zatim Branka Raunig godine 1963. provodi ujedno prva probna arheološka iskopavanja na lokalitetu Mrzović – Čelar ravan pritom otkrivši nalaze iz prapovijesti, antike i srednjeg vijeka.²⁷ Nažalost, ovo su ostala ujedno i jedina arheološka iskopavanja poduzeta na ovim prostorima.

²¹Tadašnja župa Vrbica se sastoji od sela Mrzović, Đurdanci, Stari Mikanovci i Novi Mikanovci.

²²S. SRŠEN, 2011, 293.

²³J. BRUNŠMID, 1909, 223.

²⁴J. BÖSENDORFER, 1942, 10–11.

²⁵R. R. SCHMIDT, 1945.

²⁶Z. MARKOVIĆ, 1982, 93–103.

²⁷MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019. Dodajmo i to kako su godine 1964. s lokaliteta Kešinci – Okmanovo brdo prikupljeni keramički i numizmatički nalazi o kojima Branka Raunig piše u internom dokumentu Muzeja Đakovštine pod nazivom *Izveštaji o rekognosciranjima i probnim sondama.*; J. GRGIĆ, 37, 1961. U spomenici Osnovne škole Josipa Kozarca Semeljci Josip Grgić piše kako je tadašnji Muzej Đakova pokrenuo akciju u područnoj školi Mrzović koja je za cilj imala prikupiti *stare predmete stare i do 10 000 godina* u neposrednoj

Početak 21. stoljeća spoznaje o arheološkoj topografiji i nalazima napreduju te se postepeno formira slika o arheološkim nalazištima.²⁸ Sveobuhvatno rekognosciranje Đakovštine proveo je Arhitektonski fakultet iz Zagreba na čelu s dr. sc. Zlatkom Karačem. Rekognosciranje je bilo usmjereno na srednjovjekovna gradišta i utvrde na prostoru đakovačke općine. Pokrenuto je 1989. godine, a provedeno je 1992. godine i u više navrata do 2011. godine. Tom prilikom registrirani su lokaliteti na prostoru Koritne poput Koritna – Kamenica, Koritna – Gradinsko polje, Koritna – Adica, Koritna – Grabine te Mrzović – Gradina.²⁹ Godine 2009. Arheološki muzej u Zagrebu proveo je tjedni terenski pregled đakovačkog područja koji uključuje istočno područje Kešinaca te dio Mrzovića. Ističe se ubiciranje prapovijesnih lokaliteta Kešinci – Glomač te Kešinci – Požarike.³⁰ Godine 2014. pronađena je i keltska ostava na prostoru Mrzovića.³¹ Nakon ovog, 2015. godine provedeno je zračno rekognosciranje koje je vodio Institut za arheologiju. Tom prilikom osim registriranja iz zraka lokaliteta Kešinci – Požarike te Kešinci – Glomač, na temelju satelitskih snimaka te terenskog i zračnog rekognosciranja, ubiciran je i lokalitet Vrbica – Drake i Barića bostan.³² Riječ je o sopotskom naseobinskom sustavu krugova parnjaka koji u ovom slučaju imaju dvostruke, koncentrične blisko položene jarke.³³ Godine 2017. kustosica Muzeja Đakovštine Jelena Boras provela je rekognosciranja na relacijama Mrzović – Vrbica te Mrzović – Kešinci zbog buduće izgradnje odvodnje otpadnih voda odnosno Aglomeracije Semeljci.³⁴

Najnoviji prikaz postojećeg stanja jest Karta arheoloških lokaliteta s područja Đakovštine na web stranicama Muzeja Đakovštine, na kojoj su naznačeni i oni koji pripadaju Općini Semeljci.³⁵

Zaključno možemo reći kako relevantniji i metodološki prihvatljivi podaci za ove prostore dolaze tek početkom ovog stoljeća. Unatoč tomu i raniji podaci imaju vrijednost.

blizini sela Mrzović. Ne navodi se gdje je i kada akcija provedena, no dokumentacija bi mogla biti pohranjena u Muzeju Đakovštine.

²⁸J. ŠIMIĆ, 2004, 325. Godine 2003. mještaniin Andrija Lovas iz Kešinaca Muzeju Slavonije u Osijeku je darovao površinski skupljene neolitičke keramičke ulomke.

²⁹Z. KARAČ, 2014, 399–424.

³⁰J. BALEN, 2010, 13 –15.

³¹Ž. GARMAZ, 2014.

³²B. ŠILJEG, H. KALAFATIĆ, 2015, 135, 137, 139 i 140.

³³H. KALAFATIĆ, B. ŠILJEG, 2018, 75.

³⁴B. BIJELIĆ, 2019, 314.

³⁵MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019.

6. Arheološka zbirka Osnovne škole Josipa Kozarca u Semeljcima

Godine 1982. tadašnji Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku donio je odluku kako inventar arheološke zbirke u Osnovnoj školi Josipa Kozarca u Semeljcima ima svojstvo kulturnog dobra pod oznakom R – 115, odnosno R – 120 u sklopu Liste zaštićenih kulturnih dobara. Nažalost, zbirka je tijekom vremena propala. Pokušaj revizije i inventarizacije 2012. godine nije uspio, stoga je 2015. godine upućen prijedlog za utvrđivanje prestanka svojstva kulturnog dobra. Unatoč tomu, u arhivu Konzervatorskog odjela u Osijeku sačuvana je detaljna dokumentacija s fotografijama o ovoj zbirci.³⁶ Iz dokumentacije je vidljivo kako su i neki predmeti dodavani, odnosno oduzimani prilikom rada na ovoj zbirci. Razlozi i datumi nisu zapisani. U svakom slučaju, ova dokumentacija zaslužuje poseban osvrt. Ovdje donosimo relevantne podatke koji ilustriraju arheološki potencijal ovog prostora.

Arheološka zbirka sadržavala je 57 predmeta koje su prikupili učenici Osnovne škole Josipa Kozarca u Semeljcima. Zanimanje učenika za ove aktivnosti potaknuo je nastavnik Matej Petrović.³⁷ Predmeti su skupljeni na području Forkuševaca, Semeljaca, Koritne, Kešinaca, Mrzovića i drugdje. Nažalost, nisu zapisani potpuniji podaci o mjestu i okolnostima nalaza.

Zbirka je načelno bila podijeljena na neolitičke, brončane i numizmatičke nalaze. Uz ovo, zabilježeni su i neki srednjovjekovni i novovjekovni nalazi. S obzirom kako se za neke nalaze navodi u sklopu kojeg naselja su pronađeni, navest ćemo ih u Popisu arheoloških lokaliteta. Ostale nalaze s nepoznatih lokaliteta navodimo na temelju materijala od kojeg su izrađeni.

U keramički materijal možemo svrstati četiri utega za mreže, tri zemljane ukrašene lule, dva kruškolika utega te kugla od pečene zemlje.

U litički materijal možemo uvrstiti dva kamena artefakta, kamenu kajlu, malu kamenu kuglu, ulomak kamene sjekire te nedorađenu kamenu sjekiru ili čekić.

³⁶Riječ je o dosjeu kulturnog dobra broj 103.

³⁷Isti nastavnik je dio nastavničkog osoblja i prije 1961. kada je Muzej Đakovštine također pokrenuo akciju prikupljanja arheoloških nalaza. Nadalje, na dokumentacijskoj kartici lokaliteta Mrzović – Gradina, Kornelija Minichreiter zapisuje kako mjesni učitelj provodi iskopavanja skupa sa svojim učenicima. Moguće je kako je dotični učitelj bio dijelom događanja u sva tri slučaja.

U materijale izrađene od metala pripadaju željezna sjekira većih dimenzija³⁸, ukras od bronce, brončana igla ukrašena stiliziranim životinjskim motivom te metalni predmet ukrašen crvenom staklenom pastom za koji se pretpostavlja kako je dio turskog noža.

Zbirka je sadržavala i 10 brončanih rimskih novčića od čega je sedam novčića pripadalo Konstanciju II., dva Valensu te jedan Konstansu. Svi ovi nalazi pripadaju 4. stoljeću.

Iako se 11 kovanica navodi kao srednjovjekovni novci, datacija upućuje kako se radi o novovjekovnom novcu. Naime, navodi se kako je sav novac kovan u razdoblju između 1625. i 1718. godine.

³⁸U dokumentu se navodi kako je riječ o helebardi, no vjerojatnije je riječ o običnoj željeznoj sjekiri.

7. Popis arheoloških lokaliteta

Popis arheoloških lokaliteta rezultat je istraživanja na temelju podataka iz literature, kartografske građe, informacija i nalaza mještana te najbitnijeg – terenskog pregleda. Popis čine sela s pripadajućim lokalitetima unutar svojih granica.

Svaki je lokalitet predstavljen u okvirima dostupne literature, nakon čega je opisan prostorno i na temelju terenskog obilaska. Na kraju se navode neki od nalaza koji su prikazani u Katalogu.

7.1. Kešinci

Kešinci se nalaze na sjeveroistočnom rubu đakovačkog lesnog ravnjaka. Nalaze se na 106 metara nadmorske visine te zauzimaju površinu od 24 kilometra kvadratna. Zapadnu granicu prema Semeljcima čini vodotok Sgorelica (pruža se u smjeru jugozapad – sjeveroistok), a na sjeverozapadu to je vodotok Brana. Na istoku poljoprivredne površine čine granicu s Mrzovićem. Granicu sa selom Vrbica na jugu čini šuma Berak i poljoprivredne površine. Na sjeveru granicu prema Koritni čine poljoprivredne površine, dok prema sjeveroistoku graniči s šumama Kreketnjak i Kelečavac s Općinom Šodolovci.³⁹

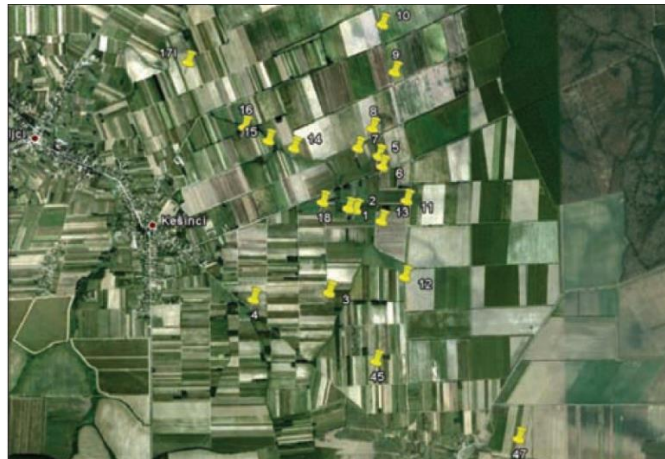
Kešince je pohodio papinski izaslanik u nekoliko navrata tijekom 14. stoljeću, a u 15. stoljeću spominju se pod imenom *Kesse* ili *Keze* te su bili u posjedu velikaša Gorjanskih. U popisu Sandžaka Požega 1579. dio su nahije Gorjani te imaju 6 kuća.⁴⁰

U Kešincima je proveden terenski pregled Arheološkog muzeja u Zagrebu u trajanju od tjedan dana. Tom prilikom pregledan je teren sjeverno i sjeveroistočno od Kešinaca te su utvrđena mnogobrojna nalazišta (Slika 4.) koja su atribuirana prapovijesnom razdoblju na temelju keramike i litike te kasnom srednjem vijeku na temelju keramike. Pojedina izdvojena nalazišta smatraju se dijelom većih naseobinskih kompleksa koji su melioracijom razdijeljeni na manje cjeline.⁴¹

³⁹GEOPORTAL DGU, 2019., ACTA CROATICA, 2016., OPĆINA SEMELJCI, 2013., I ČATIĆ, 2011, 55.

⁴⁰I. ČATIĆ, 2017, 55.

⁴¹J. BALEN, 2010, 13–15.

Slika 4. Karta s naznačenim arheološkim nalazištima sjeverno i sjeveroistočno od Kešinaca (J. BALEN, 2010, 13)

Trenutno je na prostoru Kešinaca poznato 5 arheoloških lokaliteta (Slika 5.).⁴²

Slika 5. Naznačene pozicije arheoloških lokaliteta na prostoru Kešinaca: 1 – Kešinci Požarike, 2 – Kešinci Glomač, 3 – Kešinci Crkvine, 4 – Kešinci Grobljansko polje, 5 – Kešinci Okmanovo brdo (GOOGLE EARTH, 2019)

⁴²Osim opisanih, arheološki su prospektivne i lokacije Gradina koja se nalazi u šumi Kreketnjak na istočnom rubu naselja te Ilok na zapadu uz vodotok Brana.

7.1.1. Kešinci – Požarike

Arheološki lokalitet Kešinci – Požarike pronađen je arheološkim rekognosciranjem djelatnika Arheološkog muzeja u Zagrebu 2009. godine. Kešinci – Požarike su se prilikom rekognosciranja isticali izdvajanjem iz okolnog prostora zbog svojeg uzvišenja, brojnim arheološkim nalazima poput cijepanog i glačanog kamenog oruđa te keramike sopotske i kostolačke kulture.⁴³ Arheološki je lokalitet Kešinci – Požarike prepoznao i dokumentirao Institut za arheologiju 2014. godine tijekom zračnog rekognosciranja istočne Slavonije.⁴⁴ Lokalitet je evidentiran i kao naselje kostolačke kulture koje je otkriveno u novijem razdoblju.⁴⁵

Požarike su polje koje se nalazi na istočnom dijelu Kešinaca, oko 2 kilometra od naselja (Slika 5.). Arheološki se lokalitet nalazi neposredno uz poljski put s desne strane prema mjesnoj šumi Kelečevac. Lokalitet je kružnog tlocrta, promjera stotinjak metara te se ističe svojom visinom (97.2 metra nadmorske visine) od okolnog terena (94.2. do 95.7 metara nadmorske visine) (Slika 6.). Vidljiv je na većini satelitskih snimaka od kojih se ističe snimak iz 1968. godine (Slika 7.).

Slika 6. Arheološki lokalitet Kešinci – Požarike (Foto: M. Lutring)

⁴³J. BALEN, 2010, 13 –14.

⁴⁴B. ŠILJEG, H. KALAFATIĆ, 2015, 135. Tom prilikom autori vide lokalitet u kombinaciji s arheološkim lokalitetom Kešinci – Glomač koji je udaljen tristotinjak metara u smjeru sjever – sjeverozapad.

⁴⁵A. ĐUKIĆ, 2018, 135.

Slika 7. Arheološki lokalitet Kešinci – Požarlike na zračnoj snimci iz 1968. godine
(GEOPORTAL DGU, 2019.)

Terenskim obilaskom utvrđena je velika količina arheološke građe koja prevladava na samom hrptu ovog lokaliteta. Prevladava neolitička i eneolitička keramika, dok je manji broj srednjovjekovne i novovjekovne keramike. Među keramičkim materijalom ističe se dio lonca sa sačuvanom horizontalno postavljenom ručkom te djelomično sačuvanim dnom (T.I, 1). Slični ulomci lonca s horizontalno postavljenom ručkom dolaze s lokaliteta Slavča te se pripisuju sopotskoj kulturi⁴⁶, no postoje i unutar lasinjske kulture na obližnjem lokalitetu Pajtenica – Velike Livade.⁴⁷ Među površinskim keramičkim materijalom ističe se i stijenska keramika s vidljivim oksidacijsko-redukcijskim tragovima pečenja (T.I, 3), dna posuda (T.I, 2,5) te nekoliko ručki (T.I, 4,6,7). Od litičkog materijala ističu se dva ulomka kamene jezgre na kojima se vide tragovi obrade.(T.II, 1,2) i nekoliko odbojaka (T.II, 3,4,5) koji se redovito pojavljuju i na drugim obližnjim prapovijesnim lokalitetima, poput primjerice lokaliteta Jurjevac – Stara vodenica.⁴⁸

7.1.2. Kešinci – Glomač

Arheološki lokalitet Kešinci – Glomač primjećen je prilikom rekognosciranja Arheološkog muzeja Zagreb, a prikupljeni keramički nalazi sugeriraju kako se radi o

⁴⁶G. SKELAC, 1997, 219, T.I, 5.

⁴⁷J. ZORIĆ, 2018, T.41

⁴⁸J. BALEN et al., 2017, T. 13.

lokalitetu sopotske kulture.⁴⁹ Lokalitet je bio i predmetom arheološkog rekognosciranja Instituta za arheologiju 2014. godine. Šiljeg i Kalafatić navode kako je lokalitet kružnog oblika te je udaljen od lokaliteta Kešinci – Požarlike stotinjak metara, što po njima čini kombinaciju jednog većeg i jednog manjeg kruga.⁵⁰

Glomač je polje koje se prostire na sjeveroistoku i istoku Kešinaca. Arheološki lokalitet Glomač nalazi se neposredno uz poljski put s lijeve strane prema šumi Kelečevac. Obilaskom lokaliteta utvrđeno je kako se radi o blago humovitom terenu (Slika 8.). Nalazi se na 94.3 metra nadmorske visine, dok je okolni teren u blagom padu, primjerice 93.6, odnosno 93.5 metara nadmorske visine. Lokalitet je na snimkama kružnog oblika te ima promjer od 180 metara.

Slika 8. Lokalitet Kešinci – Glomač (foto: M. Lutring)

Danas je taj prostor omeđen reguliranim vodotocima sa svih strana. Pregledom starijih karata, primjerice druge i treće vojne izmjere Austro-Ugarske monarhije utvrđeno je kako je ova lokacija također omeđena nereguliranim vodotocima sa sjeverne, zapadne i istočne strane (Slika 9.).

⁴⁹J. BALEN, 2010, 13–15.

⁵⁰B. ŠILJEG, H. KALAFATIĆ, 2015, 135.

Slika 9. Arheološki lokalitet Kešinci – Glomač (označen crveno) na trećoj vojnoj izmjeri Austro-Ugarske monarhije omeđen nereguliranim vodotocima (THIRD MILITARY SURVEY (1:75 000), 2014.)

Terenskim obilaskom lokaliteta utvrđeno je prisustvo velike količine arheološkog materijala. Od litičkog materijala ističe se nekoliko sječiva (T.II, 6-9) i dubila (T.II, 10-12). Također, ističe se komad pješčenjaka koji je korišten kao brusni kamen (T.III, 1) s vidljivim tragovima upotrebe. Brusno kamenje koristi se za usitnjavanje ili oštrenje pojedinih predmeta, a najčešće su od sitnozrnatog vapnenca ili pješčenjaka kao u ovom slučaju.⁵¹ Među keramičkim materijalom (T.III, 2-10) ističu se ukrašeni i neukrašeni ulomci oboda i stijenki s drškama. Ulomci su uglavnom neukrašeni dok se među onima s dekoracijom ističu oni ukrašeni otiskom prsta (T.III, 3,4). Za ulomak keramike s utisnutim kružnim ubodima ispod oboda (T.III, 6) pronalazimo analogije na sopotskom lokalitetu Sarvaš gdje je slično ukrašena zdjela.⁵² Na lokalitetu su osim keramičkog i litičkog materijala prisutni i ulomci lijepa. Od posebnih nalaza vrijedi izdvojiti lulu turskog tipa (T.IV, 1) kojoj analogije u obliku i ukrasu možemo naći na prostorima Istre.⁵³ Sličan primjerak dolazi i s korintske agore, a datira se u drugu polovicu 18. i početak 19. stoljeća.⁵⁴

⁵¹D. RAJKOVIĆ, 2019, 9, 20.

⁵²D. RAJKOVIĆ, J. BALEN, 2016, 54, T.6, 30.

⁵³L. BEKIĆ, 2017, 288 (T.IV, 659).

⁵⁴R. ROBINSON, 1985, 164, 174, Pl. 49, C 23.

7.1.3. Kešinci – Okmanovo brdo

Arheološki lokalitet Kešinci – Okmanovo brdo poznat je još u prošlom stoljeću. Naime, mještani su šezdesetih godina pronašli ulomke keramičkog posuđa te vrlo sitni bakreni novac. U blizini je pronađeno i veća količina srednjovjekovnog srebrnog novca koji se datira u 13. stoljeće.⁵⁵

Okmanovo brdo je brdo jezičasta oblika (Slika 10.) koje se pruža u smjeru sjever – jug. Nalazi se oko kilometar zapadno od lokalne ceste Kešinci – Vrbica. Na istočnoj strani nalazi se akumulacijsko jezero Fabrika, na zapadnoj je potok Sgorelica, dok se na sjeveru na mjestu potoka Sgorelica trenutno gradi akumulacija Kešinci.

Slika 10. Orto-foto snimak (1:5000) Okmanova brda i akumulacijskog jezera Fabrika s desne strane te potoka Sgorelica s lijeve strane (ARKOD, 2019.)

Okmanovo brdo ima opseg oko 2,5 kilometra te zauzima površinu od oko tridesetak hektara. Na središnjem dijelu nadmorska visina je 111 metara (Slika 11.) koja zatim postupno pada prema potoku Sgorelica, odnosno akumulacijskom jezeru Fabrika. Okolni se teren zatim od spomenutog potoka i jezera lagano uzdiže čineći ovo brdo istaknuto u krajoliku.

⁵⁵MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019.

Slika 11. Okmanovo brdo fotografirano sa sjeverne strane, s mjesta buduće akumulacije Kešinci (Foto: M. Lutring)

Terenskim obilaskom Okmanova brda utvrđeno je nekoliko pozicija s mnoštvom površinskog materijala (Slika 12.), no sav materijal ne ukazuje nužno na srednjovjekovni karakter.⁵⁶ Na površini se primjećuju ulomci stakla, kamena s tragovima gorenja, metala te keramike (T.V, 1-16). Ulomak ukrašen tehnikom nazubljenog kotačića (T.V, 13) sugerira kako se radi o razvijenom, odnosno kasnom srednjem vijeku. U prilog ovom datiranju ide i stijenka s drškom ukrašenom potezima crvene boje (T.V, 12, 14) koja pripada tzv. *Buda white ware* stilu koji se okvirno datira od prve polovice 13. do 15. stoljeća. Slično ukrašeni ulomci potječu i s lokaliteta Franjevac u blizini Đakova.⁵⁷ Tu je i dno s djelomično sačuvanom stijenkom na kojoj su vidljivi tragovi lončarskog kola (T.V, 16). U neposrednoj blizini, na mjestu izgradnje buduće akumulacije Kešinci, pronađena je veća količina keramičkog materijala za koju je nemoguće utvrditi kontekst. Među materijalom ističe se obod veće posude, vrlo vjerojatno pitosa (T.IV, 2).⁵⁸ Pitosi sa sličnom profilacijom oboda utvrđeni su i na kasnolatenskim naseljima Orolik i Privlaka.⁵⁹

⁵⁶SECOND MILITARY SURVEY (1:28 800), 2014.; THIRD MILITARY SURVEY (1:25 000), 2014; THIRD MILITARY SURVEY (1:75 000), 2014; Na drugoj i trećoj vojnoj izmjeri Austro-Ugarske monarhije utvrđeno je postojanje tzv. pustara – poljoprivrednih prostora namijenjenih uzgoju stoke (*npr. Keršnerova pusta, Maierova pusta*) koje imaju ucrtane objekte. Stoga, dio materijala ukazuje na tragove aktivnosti i u 19. stoljeću.

⁵⁷A. DUGONJIĆ, 2017, 303–304.

⁵⁸Riječ je o zemlji koja je iskopana vjerojatno negdje u blizini trenutnog gradilišta.

⁵⁹M. DALIĆ, 1998, 175, E2P5.

Slika 12. Okmanovo brdo i rasprostiranje površinskog materijala na istočnom dijelu (Foto: M. Lutring)

7.1.4. Kešinci – Grobljansko polje

Grobljansko polje nalazi se uz današnje kešinačko groblje na jugoistočnom izlazu sela prema Vrbici.⁶⁰ Biskup Pavao Matija Sučić poduzeo je kanonsku vizitaciju župe Semeljci. Tom je prilikom zabilježio podatak koji kaže kako je prije izvan sela bilo groblje udaljeno do pola sata prema jugu. Također bilježi kako je na tom mjestu nekada bila drevna crkva sa samostanom redovnika sv. Benedikta (prema stanovništvu) te kako je smještena iznad rječice na brdašcu.⁶¹ Spomenuto groblje vidljivo je i na drugoj vojnoj izmjeri Austro-Ugarske monarhije (Slika 13.). Među mjesnim stanovništvom lokacija je poznata i kao *Tursko groblje*.

Lokacija se nalazi na brdašcu (109 metara nadmorske visine). Teren postepeno pada prema potoku Sgorelica na zapadnoj strani (99 metara nadmorske visine). K tomu, od lokaliteta Kešinci – Okmanovo brdo udaljena je oko kilometar zračne linije.

⁶⁰I. ČATIĆ, 2011, 195.

⁶¹S. SRŠEN, 2011, 603.

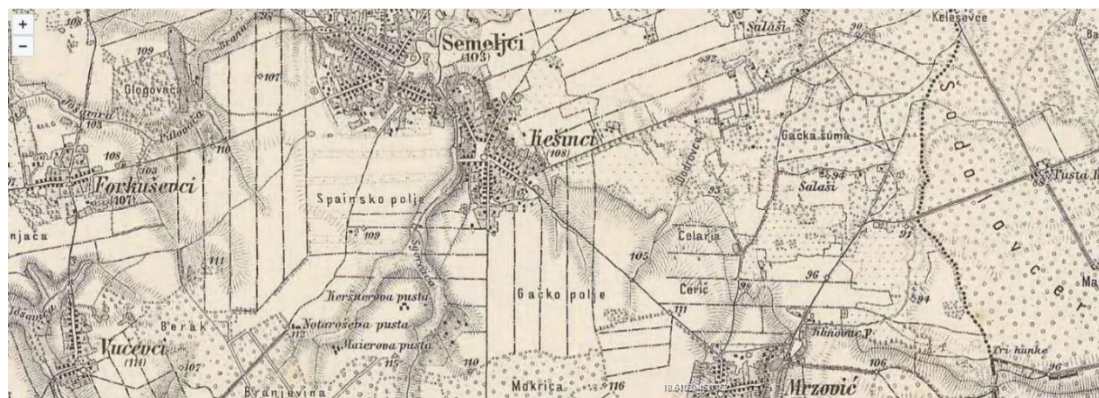

Slika 13. Prikaz starog groblja na drugoj vojnoj izmjeri Austro-Ugarske monarhije (SECOND MILITARY SURVEY (1:28.800), 2014.)

Obilaskom spomenute lokacije utvrđeno je kako je ista zarasla u šikaru i žbunje. Stoga detaljniji terenski pregled nije bio moguć. Ipak, uz sjeverni rub rasprostiranja groblja uočeno je nekoliko novovjekovnih nadgrobnih spomenika (T.VI, 1,2) na različitim lokacijama.

7.1.5. Kešinci – Crkvine

Polje Crkvine nalazi se na sjeveroistočnoj strani ceste Kešinci – Mrzović.⁶² Na drugoj i trećoj vojnoj izmjeri Austro-Ugarske monarhije toponim je zabilježen pod imenom *Celara* odnosno *Celaria* (Slika 14.).

Slika 14. Treća vojna izmjera Austro-Ugarske monarhije i položaj *Celaria* na današnjim Crkvinama (THIRD MILITARY SURVEY (1:75 000), 2014.)

Polje Crkvine nalazi se na 108,7 metara nadmorske visine te se ističe visinom u odnosu na sjeverna polja Požarike, Glomač i jugoistočno Mrzović – Čelar ravan (94 – 95 metara nadmorske visine). Teren je blago brdovit te je djelomično isprijecan poljskim

⁶²I. ČATIĆ, 2011, 189.

putevima i kanalima. U prošlosti je postojalo i ležište gline na ovom prostoru koje su mještani iskorištavali.

Obilaskom ovog toponima utvrđeno je nekoliko pozicija male (do 200 metara) međusobne udaljenosti s površinskim nalazima srednjovjekovne keramike (T.VII, 1-10). Ističu se ulomci ukrašeni motivom dvostruke valovnice (T.VII, 2) odnosno češljaste valovnice (T.VII, 6). Iako se motiv valovnice proteže tijekom čitavog srednjeg vijeka, analogije postoje na obližnjem lokalitetu Župni dvor – Đakovo koje se datiraju u 11. i 12. stoljeće.⁶³ Tu je i glazirani ulomak oboda (T.VII, 8) koji sugerira novovjekovnu fazu lokaliteta.

7.2. Koritna

Selo Koritna smješteno je na sjeveroistočnom dijelu đakovačkog ravnjaka te nizinskog dijela Povučja. Nalazi se na 94 metra nadmorske visine te zauzima prostor od 23 kilometra kvadratna. Na sjeverozapadu i sjeveru tokom Stare Vuke graniči sa selima Vuka, Lipovac Hrastinski i Dopsin dok na sjeveroistoku kanalom Osatina graniči s Hrastinom i Koprivnom. Na istoku kanalom Medveš granicu dijeli sa Šodolovcima, dok na jugoistoku poljoprivredne površine čine granicu sa Kešincima. Na jugu kanal Osatina čini granicu sa Semeljcima, a na jugoistoku šuma Grabina.⁶⁴

Koritna se 1300. godine spominje kao posjed ivanovaca te je bila podijeljena u dva dijela – Koritna Sveti Ivan i Koritna Sveti Nikola.⁶⁵ Godine 1395. spominje se kao *Karathna* na posjedu velikaša Horvata, a potom Gorjanskih.

Prve nalaze s prostora Koritne spominje Josip Brunšmid objavivši pronalazak ostave rimskih kovanica 1907. godine.⁶⁶ Zatim Josip Bösendorfer spominje neolitičke nalaze odnosno lokalitet iz Koritne.⁶⁷ Arheološki materijal i dokumentacija za ovaj lokalitet pohranjeni su u Muzeju Slavonije, no lokacija gdje su nalazi pronađeni nepoznata je.⁶⁸ Na prostoru Koritne spominje se i *bakrenodobna gradina*, no nije jasno na koju se točno lokaciju

⁶³K. FILIPEC, 2012, 169., Sl.65. 3,4.

⁶⁴GEOPORTAL DGU, 2019., ACTA CROATICA, 2016., OPĆINA SEMELJCI, 2013.

⁶⁵I. ČATIĆ, 2011, 57.

⁶⁶J. BRUNŠMID, 1909, 223.

⁶⁷J. BÖSENDORFER, 1942, 10, 11.

⁶⁸KONZOS, interni dosje 1095.

pritom misli.⁶⁹ Također, zabilježeni su i toponimi Grabine koji se nalazi 3 kilometra prema sjeverozapadu i Gradinsko polje udaljeno 1.5 kilometara prema jugoistoku, no bez dodatnih podataka. Veći dio lokaliteta navedenih u popisu poput Koritna – Adica, Koritna – Kamenica registriran je prilikom provođenja projekta rekognosciranja u izvedbi Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu.⁷⁰

Uvidom u registar arheološke zbirke iz Osnovne škole Josipa Kozarca u Semeljcima na prostoru Koritne pronađen je plemićki mač s oštećenom ručkom i malim rukohvatom i štitnikom, dvije srebrne naušnice, četiri utega za mreže (T.VIII) te visokopolirana kamena sjekira. Nažalost, za ove nalaze ne znamo okolnosti niti mjesto pronalaska.

Na prostoru Koritne trenutačno se nalaze dva poznata arheološka lokaliteta i ostava (Slika 15.).

Slika 15. Naznačene pozicije arheoloških lokaliteta na prostoru Koritne: 1 – Koritna Adica, 2 – Koritna Kamenica, 3 – Koritna Osatina, 3a – Koritna Gradinsko polje (GOOGLE EARTH, 2019.)

⁶⁹M. BULAT, 1974, 4–6.

⁷⁰Z. KARAČ, 2014, 399–424. Dodajmo i to kako se od ostalih lokacija vrijednih spomena ističe toponim Crkvište na granici sa Semeljcima na Osatini, Kamenice koje se nalaze na sjeveru u meandru Stare Vuke, Breg sjeverno od sela i Selište zapadno od sela.

7.2.1. Koritna – Kamenica

Arheološki lokalitet Kamenica je bio dijelom sustavnog rekognosciranja srednjovjekovnih utvrda i gradišta Đakovštine pod pokroviteljstvom Hrvatske akademije za znanost i umjetnost, a u izvedbi Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.⁷¹ Toponim je prema vojnoj topografskoj karti smješten 2 kilometra zapadno od sela Koritna. Prisutni su tragovi vjerojatno rimskih opeka, no terenska situacija ne ukazuje na postojanje utvrđenja.⁷²

Polje Kamenica nalazi se na lesnoj zaravni na 94 metra nadmorske visine te se nalazi s desne strane ceste Koritna – Semeljci.⁷³ Sa sjeverne strane se nalazi kanal Osatina. Teren je u potpunosti ravan (Slika 16.).

Slika 16. Koritna – Kamenica uz kanal Osatina (Foto: Marin Lutring)

Terenskim obilaskom utvrđeno je postojanje iznimno usitnjene i oštećene opeke (T.VIII, 1-8) te nekoliko ulomaka keramike koja bi se mogla pripisati antici (T.VIII, 9-10).

⁷¹Z. KARAC, 2014. Projekt je proveden tijekom srpnja i kolovoza 1989., 1992. te u više navrata do 2011. godine.

⁷²Z. KARAC, 2014.

⁷³Kamenica na koju se ovdje referiramo nalazi se 2 kilometra zapadno od sela Koritna te se administrativno nalazi u granicama naselja Semeljci. CADASTRAL MAPS (1:2880), 2014.; SECOND MILITARY SURVEY (1:28 800), 2014.; no, prema katastarskoj izmjeri iz 1863. i drugoj vojnoj izmjeri Austro -Ugarske Monarhije (1865. – 1869.) postoji i Kamenica na prostoru Koritne. Nalazi se na sjeveru Koritne u meandru Stare Vuke udaljena oko 3,5 kilometra zračne linije. Nalazi se na 91,4 metra nadmorske visine, okolni teren je na austrougarskim kartama prikazan kao bara te se danas nalazi na 89 metara nadmorske visine.

7.2.2. Koritna – Adica

Arheološki lokalitet Koritna – Adica također je prepoznat prilikom prethodno spomenutih rekognosciranja utvrda i gradišta đakovačke općine u izvedbi Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu. Tim rekognosciranjem utvrđeno je kako je lokalitet Koritna – Adica od centra sela udaljen 2 kilometra u smjeru sjeveroistoka u meandru Vuke. Riječ je o velikom barskom gradištu promjera 100 metara te se pripisuje ranom srednjem vijeku.⁷⁴

Arheološki lokalitet Koritna – Adica je udaljen 2.5 kilometra od centra sela. Nalazi se u meandru Vuke te prema snimci iz 1968. godine (Slika 16.) ima promjer od 120 metara. Teren je na jednom dijelu blago humovit, dok se na drugom dijelu nalazi šuma. Nalazi se na 89 metara nadmorske visine te uz sjeveroistočnu stranu teren postupno pada prema sjeverozapadnom vodotoku.

Slika 17. Lokalitet Koritna – Adica na snimkama iz 1968. godine (GEOPORTAL DGU, 2019.)

Topografiju, odnosno poziciju lokaliteta u odnosu na okolni prostor dobro dočarava i karta druge vojne izmjere Austro-Ugarske monarhije (Slika 18.).

⁷⁴Z. KARAC, 2014, 410.

Slika 18. Druga vojna izmjera Austro-Ugarske monarhije s položajem toponima Adica te naznakom barskog gradišta (SECOND MILITARY SURVEY (1:28.800), 2014.)

Terenskim obilaskom utvrđena je velika količina keramičkog materijala. Među materijalom (T.IX, 1-10) ističe se obod ukrašen čepastom aplikom (T.IX, 1). Analogni ulomak iz ranog brončanog doba dolazi s lokaliteta Ivanovci Gorjanski – Palanka pronađen prilikom zaštitnih istraživanja te se datira u rano brončano doba.⁷⁵ Površinski materijal sugerira kako se radi o prapovijesnoj keramici, dok je jedino ulomak ukrašen tehnikom kotačića taj koji sugerira (T.IX, 4) kako na lokalitetu postoji i srednjovjekovna faza. S obzirom kako je na primjerku s lokalitet Koritna – Adica riječ o sitnom i pravilnom izvedenom ukrasu, može se datirati od 1. polovice 13. stoljeća.⁷⁶ Prostorno i ukrasom sličan primjerak našem dolazi i iz obližnjeg Đakova iz zapune groba 133.⁷⁷ Na sačuvanom ulomku dna (T.IX, 10) primjećuju se veće količine primjesa poput kalcita.

7.2.3. Koritna – Bara Osatina / Osatina

Arheološki lokalitet Bara – Osatina lokalitet je na kojemu su prikupljeni materijalni ostaci vatinske kulture, ali i skupni nalaz rimskog novca datiran od Trajana do Antonina Pija.⁷⁸ Prvi koji spominje novac jest Josip Brunšmid koji navodi kako je novac pronađen 1907. godine prilikom regulacijskih radova između Koritne i Širokog Polja, odnosno u blizini

⁷⁵A. KUDELIC, 2009, 89, T.4/5.

⁷⁶T. SEKELJ – IVANČAN, T. TKALČEC, B. ŠILJEG, 2003, 115–116.

⁷⁷K. FILIPEC, 2012, 159, 163.

⁷⁸MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019.

željezničke postaje Semeljci – Široko Polje.⁷⁹ Skupni nalaz novca usputno su spomenuli, odnosno prenijeli mnogi autori.⁸⁰

Uvidom u dokumentaciju Konzervatorskog odjela u Osijeku, skupni nalaz rimskog novca i dokumentacija pohranjeni su u Arheološkom muzeju u Zagrebu.⁸¹ Vatinske nalaze s Bare – Osatine spominje i Jasna Šimić koja kaže kako se radi o vatinskim amforicama.⁸²

Osatina je potok koji ima smjer sjeverozapad – jugoistok te čini granicu između Semeljaca i Koritne, dok je polje dobilo ime po tom kanalu.⁸³ Točna lokacija pronalaska ove ostave i keramičkih nalaza vatinske kulture nije poznata. Iako ne možemo ubicirati gdje je točno pronađena ostava, činjenica je kako je ostava pronađena u koritu Osatine u blizini željezničke postaje Semeljci – Široko Polje (Slika 15., 3).⁸⁴

Također, prateći tok Osatine od sjeverozapada prema jugu unutar granica sela Koritne, ističe se toponim Gradinsko polje koji je već ranije primijećen.⁸⁵ Toponim Gradinsko polje (Slika 15., 3A) nalazi se tristotinjak metara jugoistočno od današnjeg toka Osatine. Radi se o blago humovitom tlu s 91 do 92 metra nadmorske visine.

⁷⁹J. BRUNŠMID, 1909, 223. Riječ je o 34 komada novca naknadno prikupljena od radnika posredstvom kotarskog inženjera Radoslava Franjetića i nadlivačara Ante Bubaša. Nije uspio ustanoviti koliko je komada novca prilikom pronalaska bilo. Navodi kako je novac loše kvalitete te da se može razabrati najstarija kovanica od Trajana dok je najmlađi *dupondij* Antonina Pija. Ostavu povezuje s upadima Markomana i Kvada te na kraju navodi neke osnovne podatke koje je mogao iščitati iz numizmatičkih nalaza.

⁸⁰M. BULAT, 1974, 6.;Z. DUKAT, I. MIRNIK, 1978, 206, 207; I. MIRNIK, 1979, 32. Navodi kako je *terminus post quem* ove ostave 160. odnosno 166. godina sa Markom Aurelijem, a ne kako Brunšmid navodi 160. godinu sa Antoninom Pijom.; I. KNEZOVIĆ, 2005, 68.;C. GĄZDAC, 2010, 70, 129; Prema autoru ostava ne mora nužno biti povezana sa Markomanskim ratovima već s grupom ostava koje su sakrivene u vrijeme vladavine Marka Aurelija.; T. BILIĆ, 2012, 381. Navodi kako su prvi novci od Trajana, ali možda i od Flavijevaca. Zadnji kovani novčić je od Antonina Pija iz 160. godine te je sačuvano 16 primjeraka novca od kojih 2 Trajanova, 7 Hadrijanovih i 7 iz razdoblja Antonina Pija.; M. NAĐ, 2012, 444. Donosi pregled svih referenci na ovu ostavu prilikom ažuriranja stanja ostava.

⁸¹KONZOS, interni dosje 1114.

⁸²J. ŠIMIĆ, 1995, 16.

⁸³I. ČATIĆ, 2011, 205.

⁸⁴J. BRUNŠMID, 1909, 223.

⁸⁵Z. KARAC, 2014, 399–424.

7.3. Mrzović

Mrzović je najistočnije selo Đakovštine te se nalazi uz granicu s Vukovarsko-srijemskom županijom. Zauzima prostor od 15 kvadratnih kilometara, a nalazi se na nadmorskoj visini od 109 metara. Na sjeveru i sjeverozapadu šumom Kelečevac i poljoprivrednim površinama graniči sa selom Kešinci. Na sjeveroistoku šumom Kneževa dubrava graniči sa Šodolovcima. Istočnu granicu prema Karadžićevu čine poljoprivredne površine, a prema Ivankovu na jugoistoku čini šuma Durgutovica. Šuma Gusta međa na jugu čini granicu prema Vođincima, a poljoprivredne površine prema Novim i Starim Mikanovcima. Poljoprivredne površine također čine zapadnu granicu prema Vrbici.⁸⁶

Iako se selo Mrzović prvi put spominje u novom vijeku⁸⁷, arheologija ukazuje na puno dulji kontinuitet života na ovom prostoru. Tako se u spomenici Osnovne škole Josipa Kozarca navodi akcija prikupljanja *predmeta starih i do 10 000 godina* u organizaciji Muzeja Đakova.⁸⁸ Godine 1962. Hedviga Deker s lokaliteta Mrzović – Gradina prikuplja arheološku građu iz razdoblja neolitika, eneolitika i brončanog doba.⁸⁹ U Kartoteci arheoloških lokaliteta Muzeja Đakovštine spominje se prapovijesni materijal iz Mrzovića koji se bez detaljnijih opisa pripisuje prapovijesti.⁹⁰ Također, spominju se i latenski površinski i slučajni nalazi iz Mrzovića, ali bez točne lokacije.⁹¹ Godine 2014. pronađena je i keltska ostava na prostoru Mrzovića.⁹² U okolini Mrzovića relativno nedavno pronađen je i dio lijevane srebrne lučne fibule s djelomično očuvanom pozlatom. Lokacija nije poznata, a pripisuje se Gepidima te kraju 5. i početku 6. stoljeća.⁹³

Uvidom u registar Arheološke zbirke Osnovne škole Josipa Kozarca u Semeljcima, velik broj artefakata smješta se na prostor Mrzovića, ali bez detaljnijih opisa gdje je točno što

⁸⁶GEOPORTAL DGU, 2019., OPĆINA SEMELJCI, 2013., B. FELDBAUER, 2005, 503–504.

⁸⁷I. ČATIĆ, 2011, 64.; T.ŠALIĆ, 2017, 64. Spominje kako je 1702. Mrzović već dvadeset osam godina napušten.

⁸⁸J. GRGIĆ, 1961, 37.

⁸⁹Z. MARKOVIĆ, 1982, 93–103.

⁹⁰MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019. Dodajmo i to kako se na katastarskoj karti Austro-Ugarske Monarhije iz 1863. godine ističe toponim Staro groblje istočno od Mrzovića.

⁹¹J. ŠIMIĆ, 1995, 20.

⁹²Ž. GARMAZ, 2014.

⁹³A. R. PAPEŠA, 2012, 8. Lokacija je poznata djelatnicima Gradskog muzeja Vinkovci, no ista nije registrirana niti preventivno zaštićena stoga nije ni naznačena.

pronađeno. Oštećena brončana igla s cik-cak ukrasom (T.X, 3) ima analogije sa slučajnim nalazima iz Iloka i Siska.⁹⁴ Iglu možemo smjestiti u prvu fazu kulture polje sa žarama, odnosno od kraja 14. stoljeća do kraja 13. stoljeća pr. Kr., gdje se datiraju i primjerci iz Iloka i Siska.⁹⁵ Među dokumentiranim materijalom ističe se i oštećeni brončani srp (T.X, 1) koji najbliže analogije ima u Punitovcima kraj Đakova sa sličnim primjerkom koji se datira u drugu fazu kulture polja sa žarama.⁹⁶ Na istom lokalitetu imamo i analogiju za šuplju sjekiru sa zvonasto facetiranom plohom sječiva (T.X, 2).⁹⁷ U šuplju je sjekiru umetnuta i drška mača⁹⁸ koji najbliže analogije ima iz ostave Veliko Nabrđe.⁹⁹ S obzirom na analogije iz Punitovaca i Velikog Nabrđa, ove nalaze možemo pripisati horizontu II – Veliko Nabrđe starije faze kulture polja sa žarama koja se datira okvirno u 12. stoljeće pr. Kr..¹⁰⁰ Također, u slučaju ova 3 nalaza lako možemo pretpostaviti kako nalazi potječu iz ostave.

Od litičkog materijala ističu se dvije kamene sjekire (T.X, 4), šest polovica kamenih sjekira (T.X, 5), uglačana kamena strugala, jedna visoko polirana kamena sjekira, kugla od pečene zemlje te dva kruškolika utega.

Ostaju nepoznate lokacije lokaliteta Mrzović – Čergarje te Mrzović – Popova livada.¹⁰¹ Stoga, na prostoru Mrzovića zasad su poznate lokacije četiri arheološka lokaliteta (Slika 19.)

⁹⁴K. VINSKI – GASPARINI, 1973, T.XIX, 1,10.

⁹⁵K. VINSKI – GASPARINI, 1973, 22, 50.

⁹⁶K. VINSKI – GASPARINI, 1979, 89-90, T.III, 2.

⁹⁷K. VINSKI – GASPARINI, 1979, 89, 97, T.I, 12.

⁹⁸Nije jasno je li ovaj nalaz pronađen ovako zajedno ili je možda naknadno umetnut u šupljinu sjekire prilikom pohrane zbirke u Osnovnoj školi Josipa Kozarca.

⁹⁹K. VINSKI – GASPARINI, 1983, 654–659, T.XCIII, 2.

¹⁰⁰K. VINSKI – GASPARINI, 1983, 660.

¹⁰¹Dodajmo i to kako je arheološki indikativan toponim Selište sjeverno od Mrzovića.

Slika 19. Naznačene pozicije arheoloških lokaliteta na prostoru Mrzovića: 1 – Mrzović Gradina, 2 – Mrzović Taborište, 3 – Mrzović Čelar ravan, 4 – Mrzović Tri humke (GOOGLE EARTH, 2019.)

7.3.1. Mrzović – Gradina

Arheološki lokalitet Mrzović – Gradina i arheološku građu s tog lokaliteta prvi je u interes arheološke javnosti donio Zorko Marković.¹⁰² Arheološki se materijal nalazi u Muzeju Đakovštine dok je dio dokumentacije u Konzervatorskom odjelu Osijek te u Muzeju Đakovštine.

Arheološku je građu s lokaliteta prikupila Hedviga Deker, ravnateljica Muzeja Đakovštine 1962. godine tijekom rigoliranja šume. Ubikacija ovog arheološkog lokaliteta čija se građa provlači kroz literaturu predmetom je rada mnogih autora u okviru širih rekognosciranja i obrade sopotskih naseobinskih sustava.¹⁰³

¹⁰²Z. MARKOVIĆ, 1982, 93–103; Z. MARKOVIĆ, 1984, 13–29.

¹⁰³K. BOTIĆ, 2017, 296, 315. Koordinate koje vode prema južnoj granici općine i šume (45°19'S 18°37'I) ne podudaraju se s navedenom nadmorskom visinom (96,5 m) koja prevladava na sjevernom dijelu šume i ravnice.; Z. KARAČ, 2014, 421. Mrzović – Gradinu promjera 100/70 smješta 1 km ispred šume na ravnom platou te nema gradinske karakteristike.; J. BALEN, 2010, 13. Mrzović – Gradinu reambulira položaj u neposrednoj blizini sjeveroistočnog izlaza iz sela u smjeru šume.; J. ŠIMIĆ, 1995, 13–14; Z. MARKOVIĆ, 1982, 93–103.; Prema internom dosjeu 1102 iz Konzervatorskog odjela u Osijeku koje potpisuje Kornelija Minichreiter *lokalitet*

Značajan podatak za shvaćanje situacije je i činjenica kako je godine 1962. tadašnja ravnateljica Muzeja Đakovštine Hedviga Dekker arheološku građu prikupila prilikom rigoliranja šume.¹⁰⁴ Rigoliranje podrazumijeva duboku obradbu tla pri podizanju voćnjaka, vinograda ili šumskih plantaža na dubini od 50 do 200 cm.¹⁰⁵ Stoga je moguće kako se rigolirao teren, a ne šuma. Na temelju ove informacije, današnja lokacija Mrzović – Gradine nalazila bi se unutar recentnijeg dijela šume Gusta međa, odnosno Durgutovica.

U prilog ovom rješenju ide i usporedba kartografske građe. Naznačena pozicija Mrzović – Gradine na najranijoj karti iz 1788. (Slika 20.) pokazuje kako se lokalitet nalazi južno od vodotoka. Taj je isti vodotok danas dio regulacije te je proširen i produbljen. Također, još južnije je prikazana šuma, a sjeverno ravnica. Slična situacija s morfološki naznačenom gradinom u obliku isturenog poluotoka prikazana je i na nekoliko drugih karata iz vremena Austro-Ugarske monarhije.¹⁰⁶

Slika 20. Prikaz lokaliteta Mrzović – Gradina na *Mappa exhibens controversiam inter dominia Diakovar et Nustar* (HUNGARICANA.HU, 2014.)

je od poljoprivrednog dobra PIK Đakovo uprava Kešinci još oko 2 km prema šumi (južno od ceste). Situacija komplicira i zapis kako je gradina trokutasta oblika te je na njoj bilo prapovijesno naselje. Također spominje kako navodno školska djeca sa mjesnim učiteljem nekontrolirano kopaju. Datum ovog dosjea nije zapisan, no Kornelija Minichreiter je kao konzervator arheolog radila u Osijeku od 1972. do 1992. Mjesni učitelj bi mogao biti već ranije spominjani Matej Petrović.

¹⁰⁴Z. MARKOVIĆ, 1982, 96.

¹⁰⁵HRVATSKI LEKSIKON, 2017.

¹⁰⁶SECOND MILITARY SURVEY (1:28 800), 2014.; CADASTRAL MAPS (1:2880), 2014.; THIRD MILITARY SURVEY (1:25 000), 2014;

Snimka državne geodetske uprave iz 1968. godine jasno pokazuje razliku između stare i nove šume, odnosno dijela šume u nastajanju. Nadalje, pokazuje i prostor gradine naznačen svjetlijom bojom te nepravilna oblika (Slika 21.). Prema ovoj snimci gradina je promjera 160/140 metara.

Slika 21. Lokalitet Mrzović – Gradina na snimkama iz 1968. godine (GEOPORTAL DGU, 2019.)

Obilaskom naznačene lokacije utvrđena je drugačija vegetacija u vrsti šume i tla. Nadalje, teren je neznatno povišen, no teško je donositi zaključke zbog činjenice kako je provedeno rigoliranje koje ujedno podrazumijeva značajnu promjenu terenskog nagiba. Dodajmo i to kako gusta vegetacija ne omogućava najbolje promatranje reljefa, a time i donošenje zaključaka. Zbog znatnog sloja humusa teško je uočiti površinski materijal. Ipak, uočeno je nekoliko ulomaka usitnjene keramike.

Za osam pronađenih keramičkih utega (T.XI, 2) paralele možemo naći u obližnjim objektima sopotske kulture na lokalitetu Krčavina kod Novih Perkovaca.¹⁰⁷ Ipak, treba biti oprezan pošto se utezi slična izgleda i konstrukcije pojavljuju i na mlađima prapovijesnim lokalitetima poput eneolitičkog lokaliteta Pajtenice – Velike livade (lasinjska kultura) kraj Đakova.¹⁰⁸

Od prikupljene arheološke građe pohranjene u Muzeju Đakovštine ističu se i glačane kamene sjekire (T.XI, 1) te već ranije spomenuti bikonični lončić s aplikacijama na prijelomu

¹⁰⁷Z. MARKOVIĆ, K. BOTIĆ, 2008, T.I,6, T.II,8, T.III,2, T.VIII, 8.

¹⁰⁸J. ZORIĆ, 2018, T.II, 1,2.

i otiskom prsta uz rub (T.XII, 1), plitka crvena kadionica s rupama na dnu i sa strane (T.XII, 2) te sivi „žrtvenik“ na četiri stupaste noge.¹⁰⁹

7.3.2. Mrzović – Čelar ravan

Mrzović – Čelar ravan je polje koje se nalazi sjeverno od sela.¹¹⁰ Lokalitet se nalazi na potpuno ravnom zemljištu. Prema rasprostiranju arheološkog materijala zauzima nepravilnu kružnu površinu od 100 metara. Uništen je zbog dubokog oranja. Godine 1963. Branka Raunig radila je probno iskopavanje prilikom kojeg je pronađeno mnoštvo materijala iz antike i srednjeg vijeka.¹¹¹ Iz dnevnika iskopavanja saznajemo kako su iskopana dva probna rova. U prvom rovu sterilni se sloj javio već na 75 centimetara dubine te su pronađeni samo sitni fragmenti keramike. U drugom rovu na dubini do 55 centimetara pronađeni su fragmenti cigle i imbreksa.¹¹² Na dubini od 30 centimetara pronađen je i kompaktni dio srušenog zida te veći fragmenti cigle. Voditeljica istraživanja Branka Raunig pretpostavljala je kako se radi o temeljima nekog objekta. Pošto je lokalitet uništen dubokim oranjem, na širem prostoru pronađeni su veći ulomci podnice, velike količine sitno izlomljene cigle, imbreksa te fragmenti maltera.¹¹³

Uvidom u dokumentaciju Konzervatorskog odjela Osijeka utvrđeno je postojanje dvaju lokaliteta Mrzović – Čelar koji se pripisuje antici, dok se Mrzović – Ravan pripisuje latenu.¹¹⁴ Stoga je moguće kako se radi i o dvama lokalitetima. Naime, postoji i toponim Ravan na istočnom prostoru sela Vrbice prema Mrzoviću.¹¹⁵ Stoga ostaje pitanje radi li se ovdje o dvama ili jednom lokalitetu.

Od materijala pohranjenog u depou Muzeja Đakovštine ističe se sačuvani rimski imbreks (T.XIII, 1), ukrašeni ulomak keramike (T.XIII, 2) te ulomak lule turskog tipa (T.XIII, 3).

¹⁰⁹MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019.; Z. MARKOVIĆ, 1984, 17.

¹¹⁰I. ČATIĆ, 2011, 210. Riječ je o katastarskoj čestici 725 – 1/2.

¹¹¹MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019.

¹¹²U dnevniku se navodi kako je riječ o *polukružnoj krovnoj cigli* što uz prikazani nalaz (T.XIII, 1) sugerira kako se radi o rimskom imbreksu.

¹¹³Za ustupljeni dnevnik zahvaljujem kustosici Jeleni Boras iz Muzeja Đakovštine.

¹¹⁴KONZOS, dosje 1100 i dosje 1104.

¹¹⁵T. ŠALIĆ, 2017, 55.

Obilaskom spomenute lokacije nije utvrđeno postojanje površinskih materijalnih tragova, izuzev usitnjenog građevinskog materijala.

7.3.3. Mrzović – Taborište

Polje koje obuhvaća toponim Taborište nalazi se sjeveroistočno od sela Mrzović.¹¹⁶ Na širem području ovog toponima pronađena je keltska ostava.¹¹⁷ Prema informacijama ravnatelja Gradskog muzeja Vinkovci Hrvoja Vulića, ostava je pronađena tijekom terenskog pregleda toponima Taborište 2014. godine koji se prostire i na Vukovarsko-srijemsku županiju odnosno prostor naselja Karadžićevo. Ipak, ostava je pronađena na mrzovićkom dijelu Taborišta. Pretpostavka je kako se radi o žrtvenoj ostavi pošto je pronađena u toku nekadašnjeg vodotoka koji danas više ne postoji, ali se vidi na satelitskim snimkama. Pronađeno je 106 komada brončanog i srebrnog novca te brončani predmeti poput fibula i sjekira.¹¹⁸ Također, na ovoj je lokaciji i reambuliran lokalitet Mrzović – Gradina.¹¹⁹

Obilaskom spomenutog toponima zamijećen je blago humoviti predio (Slika 22.) koji se nalazi u blizini sela (jugozapadno područje toponima) na nadmorskoj visini od 107 metara.

Slika 22. Lokalitet Mrzović – Taborište s humovitim predjelom (Foto: M. Lutring)

¹¹⁶I. ČATIĆ, 2011, 215.

¹¹⁷Ž. GARMAZ, 2014.

¹¹⁸H. VULIĆ, e-mail poruka autoru, 23. svibnja 2019. Obrada i objava nalaza je u tijeku.

¹¹⁹J. BALEN, 2010, 13.

7.3.4. Mrzović – Tri humke

Toponim Tri humke smješten je u neposrednoj blizini Mrzović – Gradine te je zbog imena spomenut kao indikativan na web stranicama Muzeja Đakovštine.¹²⁰ Na trećoj vojnoj izmjeri Austro-Ugarske monarhije (Slika 23. i 24.) spomenut je kao *Tri unke* i *Tri hunke*.

Slika 23. Treća vojna izmjera Austro-Ugarske s naznačenim toponimom *Tri unke* (THIRD MILITARY SURVEY (1:25 000), 2014.)

Slika 24. Treća vojna izmjera Austro-Ugarske s naznačenim toponimom *Tri hunke* (THIRD MILITARY SURVEY (1:75 000), 2014.)

Obilaskom spomenute pozicije nije utvrđeno ništa nalik humku, tek neznatna promjena u visini terena. Lokalitet je, ako je i postojao, vjerojatno uništen poljoprivrednim aktivnostima. Također, treba uzeti u obzir i kako prilikom prokopavanja i proširenja obližnjih kanala, iskopani se materijal mogao rasuti po obližnjem području kojemu pripada i ovaj toponim.

¹²⁰MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019. Kasnijim uvidom u kartografsku građu utvrđeno je kako ovaj lokalitet ipak pripada prostoru Vukovarsko-srijemske županije.

Slika 25. Lokacija toponima Tri hunke – pogled prema sjeveru (Foto: M. Lutring)

Terenskim pregledom lokacije uočavaju se površinski materijalni tragovi poput prapovijesne i srednjovjekovne keramike te litičkog materijala koji se pružaju u smjeru sjevera u dužini od šezdesetak metara.

Među materijalom ističe se ulomak čašice lule turskog tipa (T.XIV, 3). Riječ je o turskom tipu lule kojima je donji dio čašice oblikovan poput cvijeta odnosno latica formiranih u dubokom reljefu, dok se iznad nalaze utisnute rozete.¹²¹ Ulomak čašice lule bijele je boje te ga osim latica i rozeta, karakterizira i mrežasti motiv iznad rozete.

Slični primjerci lula pronađeni su u Dalmaciji na Gardunu.¹²² Primjerci iz Slavonije dolaze s lokaliteta Zoljani – Čemešac i u Općini Oprisavci te se datiraju u drugu polovicu 18. stoljeća gdje možemo smjestiti i ovaj primjer iz Mrzovića.¹²³ Osim ovoga uočeni su i ulomci keramike (T.XIV, 1,2) te dva ulomka litičkih alatki (T.XIV, 4,5).

7.3.5. Mrzović – Čergarje

Lokalitet Mrzović – Čergarje spominje se u online dostupnim općinskim dokumentima pod imenom „Prapovijesno naselje – Černarije“.¹²⁴ Uvidom u dokumentaciju

¹²¹M. ŠIŠA – VIVEK, K. FILIPEC, 2014, 310.

¹²²L. BEKIĆ, 1999, 267, T.IV, 12.

¹²³M. ŠIŠA – VIVEK, K. FILIPEC, 2014, T.I,3, T.III, 34.

¹²⁴STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE SEMELJCI 2016. – 2020., 2016, 38; STRATEŠKI PLAN OPĆINE SEMELJCI 2017. – 2019., 2016, 37.

Konzervatorskog odjela Osijek utvrđeno je kako položaj ovog lokaliteta nije poznat dok se materijal pripisuje neolitiku.¹²⁵ Jasna Šimić materijal pripisuje kasnoj fazi sopotske kulture.¹²⁶

Lokacija ovog lokaliteta i dalje ostaje nepoznata. Keramički i litički materijal (T.XV, 1,2) pohranjen je u depou Muzeja Đakovštine.

7.3.6. Mrzović – Popova livada

Lokalitet Mrzović – Popova livada na internetskim se dostupnim općinskim dokumentima naziva „Prapovijesno naselje – Poplava livada“.¹²⁷ Uvidom u dokumentaciju Konzervatorskog odjela u Osijeku naznačeno je kako ovaj lokalitet pripada neolitiku te kako se arheološki materijal i dokumentacija nalaze u Muzeju Đakovštine.¹²⁸ Jasna Šimić materijal pripisuje kasnoj fazi sopotske kulture.¹²⁹

Lokacija ovog lokaliteta i dalje ostaje nepoznata. U depou Muzeja Đakovštine sačuvan je jedan keramički uteg te jedan ulomak litičkog materijala.

7.4.Vrbica

Vrbica se nalazi se na 115 metara nadmorske visine, smještena je na južnim padinama đakovačke grede te zauzima prostor od 15 kvadratnih kilometara. U odnosu na ostala sela u općini, nalazi se na nešto višoj nadmorskoj visini zato što se većinski nalazi na Đakovačkoj gredi (Slika 2.). Visoravan na kojoj je smještena Vrbica je na sjevernim i južnim rubnim dijelovima izbrazdana udolinama u kojima su nekad bili izvori lokalnih potoka. Na sjeveru i sjeverozapadu granicu prema Kešincima čine poljoprivredne površine i šuma Berak. Zapadnu granicu čine poljoprivredne površine prema Đurđancima dok je na jugozapadu i jugu granica

¹²⁵KONZOS, dosje 1101.

¹²⁶J. ŠIMIĆ, 1995, 6.

¹²⁷STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE SEMELJCI 2016. – 2020., 2016, 38; STRATEŠKI PLAN OPĆINE SEMELJCI 2017. – 2019., 2016, 37.

¹²⁸KONZOS, interni dosje 1103.

¹²⁹J. ŠIMIĆ, 1995, 6.

prema Starim Mikanovcima u šumi Cerik i poljoprivrednim površinama. Slično je i na istoku dok na sjeveroistoku graniči s Mrzovićem.¹³⁰

Prvi je spomen sela Vrbica u srednjovjekovnim dokumentima 1330. godine.¹³¹ U okvirima srednjovjekovne Vrbice poznata su i neka naselja koja se spominju u povijesnim izvorima kao pustoseline odnosno *mezre*.¹³² Na prostoru Vrbice nalazio se i franjevački samostan odobren papinskom odlukom u Avignonu, 16. veljače 1376. godine te sagrađen 1379. godine. Samostan je napušten 1532. godine i nije obnavljan.¹³³ Ovu tvrdnju podupire činjenica kako je u *Defteru Sandžaka Požega* 1579. godine Vrbica upisana kao pustoselina, odnosno *mezra*.¹³⁴ U razdoblju vladavine Osmanlija Vrbica je obnovljena na današnjoj lokaciji, zabilježena na zemljovidu 1668. godine te je ujedno bila jedina katolička župa za istočni dio Đakovštine. Bogoslužje se tada obavljalo u crkvi sv. Bartola u Novim Mikanovcima.¹³⁵ Zanimljiv je i dolazak Petra Nikolića, vikara zagrebačkog biskupa u posjet 1660. godine koji je tom prilikom zapisao kako se u župi Vrbici na tri mjesta nalaze crkvišta, odnosno hrpe kamenja porušenih crkava na kojima se unatoč ruševinama i dalje služi misa.¹³⁶ Pritom ne navodi točniju lokaciju ovih crkvišta, a kako je župa Vrbica bila jedina župa na prostoru istočne Đakovštine, raspon mogućih lokacija ovih porušenih sakralnih objekata je dosta širok.

Prvi koji spominje Vrbicu u kontekstu arheologije je Robert Rudolf Schimdt koji u svom djelu o Vučedolu navodi vučedolske nalaze iz Vrbice no ne navodi točnu poziciju.¹³⁷

Uvidom u dokumentaciju Konzervatorskog odjela u Osijeku na prostoru Vrbice poznata su dva lokaliteta. Prvi je prapovijesnog karaktera bez jasno naznačene pozicije, sadrži eneolitičku vučedolsku keramiku te se materijal i dokumentacija nalaze u Muzeju

¹³⁰GEOPORTAL DGU, 2019., T. ŠALIĆ, 2017, 11., OPĆINA SEMELJCI, 2013., B. FELDBAUER, 2005, 869.

¹³¹T. ŠALIĆ, 1990, 11, 15. Također smatra kako se Vrbica nalazila unutar ivanovačkog posjeda Hrvati koji se nalazio na prostoru Novih Mikanovaca.; T. ŠALIĆ, 2017, 54, 56. Velik broj današnjih toponima veže uz srednjovjekovnu prošlost Vrbice.

¹³²T. ŠALIĆ, 1990, 17.; T. ŠALIĆ, 2017, 54.; Riječ je o Đurincima oko 3 km sjeveroistočno, Ovsenicama oko 5 kilometara sjeverno, Berjani oko 3 kilometra sjeverozapadno Paskovcima i Petruševcima oko 3 kilometra zapadno, te Podgajci oko 3 kilometra jugozapadno. Vrijedi napomenuti kako Berjani, današnji toponim Berak zauzimaju područje sela Forkuševaca, Vučevaca, Semeljaca, Kešinaca, Vrbice i Đurđanaca.

¹³³T. ŠALIĆ, 2017, 307.

¹³⁴T. ŠALIĆ, 2017, 289.

¹³⁵T. ŠALIĆ, 2017, 15.

¹³⁶J. BUTURAC, 1970, 44.; T. ŠALIĆ, 2017, 308.

¹³⁷MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019.; R.R. SCHMIDT, 1945.

Slavonije.¹³⁸ Nalaze s eneolitičkim značajkama u Vrbici, također bez jasne pozicije, spominje i Jasna Šimić.¹³⁹ Drugi, naznačen kao srednjovjekovni arheološki lokalitet bez jasno naznačene pozicije, ali s keramičkim materijalom i dokumentacijom deponiranom u Muzeju Đakovštine.¹⁴⁰

Osim što je dao velik doprinos lokalnoj povijesti, povjesničar Tomo Šalić dao je i nezanemarive podatke o arheologiji (Slika 26.) ovog prostora. Tako, iako bez jasnijeg naznačavanja pozicije, spominje kako su na istočnom području Vrbice pronađeni ulomci urni i glinenog posuđa.¹⁴¹ Rimsku keramiku na području Stare Vrbice i Pepelane povezuje s postojanjem poljskog dobra ili većeg naselja.¹⁴² Iako prvo navodi kako ne postoje tragovi, naknadno na toponimu Švagan, zapadno od sela, ubicira trasu rimske i srednjovjekovne ceste Certissa (Đakovo) – rijeka Jošava – Cibalae (Vinkovci).¹⁴³

Najnoviji su doprinos arheološkoj topografiji Vrbice provedena zračna rekognosciranja 2015. godine u izvedbi Instituta za arheologiju koja su prepoznala dva kruga parnjaka sopotske kulture.¹⁴⁴

¹³⁸J. ŠIMIĆ, 1984, 58.; KONZOS, interni dosje 1117. Ovaj podatak je tada dobiven od tadašnje kustosice Muzeja Slavonije Jasne Šimić.

¹³⁹J. ŠIMIĆ, 1995, 15.

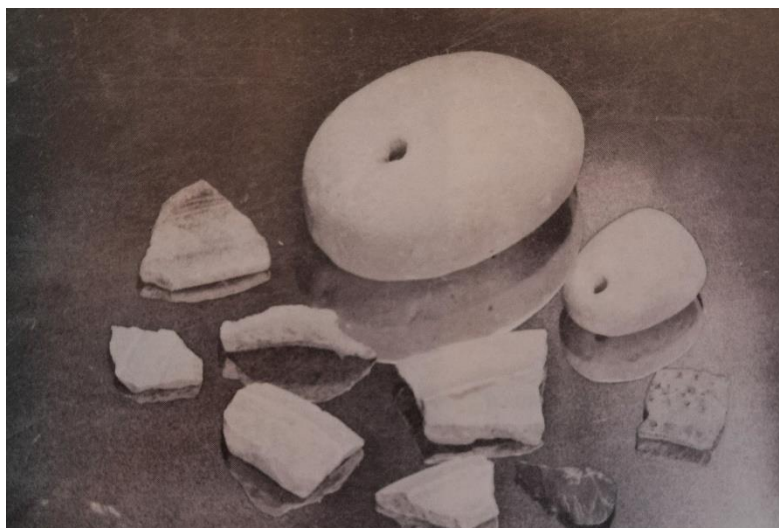
¹⁴⁰KONZOS, interni dosje 1118.

¹⁴¹T. ŠALIĆ, 1990, 12.

¹⁴²T. ŠALIĆ, 1990, 12.

¹⁴³T. ŠALIĆ, 1990, 12.; T. ŠALIĆ, 2017, 11, 22, 56. Trasu prema Đakovu ubicira na današnji *priki put* koji ide pravcem Arduševac – Sveti Ivan na Jošavi te šuma Zokovica.

¹⁴⁴B. ŠILJEG, H. KALAFATIĆ, 2015, 135, 137, 139.

Slika 26. Arheološka građa s prostora Vrbice; utezi su pronađeni na lokalitetu Bare (T. ŠALIĆ, 1990, 13, 49).

Trenutno je na prostoru Vrbice poznato 3 arheološka lokaliteta (Slika 27.)

Slika 27. Naznačene pozicije arheoloških lokaliteta na prostoru Vrbice: 1 – Vrbica Drake i Vrbica Barićev bostan, 2 – Vrbica Stara Vrbica, 3 – Vrbica Pepelana

7.4.1. Vrbica – Drake i Barićev bostan

Lokaliteti (Slika 28.) se nalaze u blizini lokalne ceste Vrbica – Mrzović sa sjeverne strane, a odnedavno je i predmet širih istraživanja područja vezanog za sopotske naseobinske komplekse.¹⁴⁵

Lokaliteti su na temelju daljinske interpretacije definirani kao krugovi parnjaci sopotske kulture.

Slika 28. Lokalitet Vrbica – Drake i Vrbica – Barićev bostan (B. ŠILJEG, H. KALAFATIĆ, 2015, 139)

Zapadni dvostruki krug Vrbica – Drake ima dimenzije 173 x 176 m. Vanjski krug zauzima površinu od 2,4 ha, a širina jarka je 11 m. Unutarnji krug ima dimenzije 111 x 106 m, a površina mu iznosi 0,9 ha te je širine 7,3 m. Relativna visina središnjeg dijela iznosi 2,2 m.¹⁴⁶

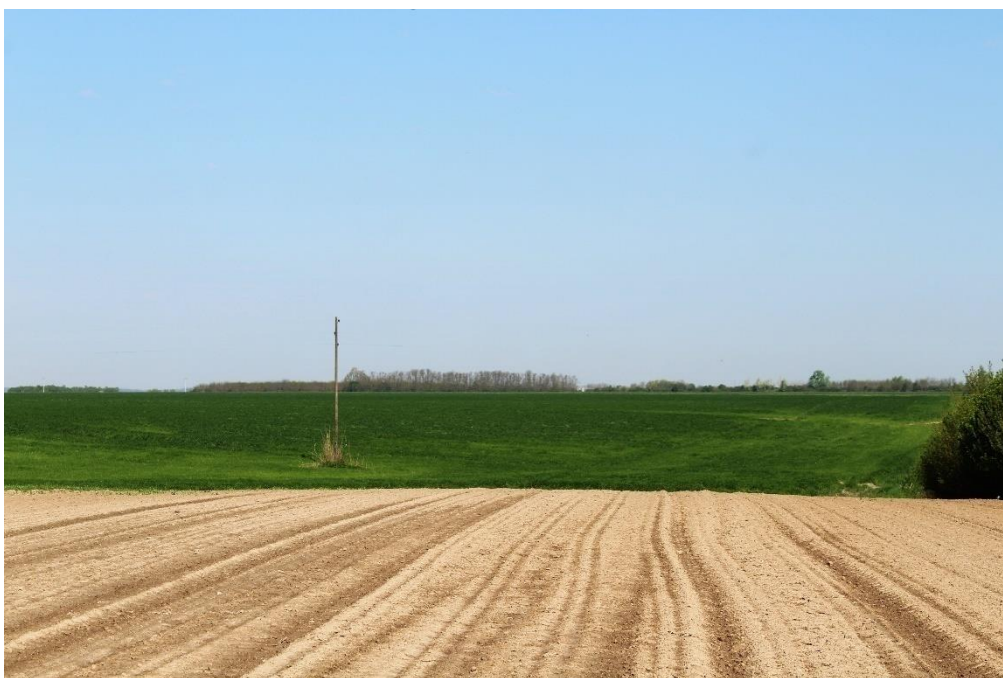
¹⁴⁵R. ŠOŠIĆ KLINDŽIĆ et al, 2019, 64., H. KALAFATIĆ, B. ŠILJEG, 2018, 73, 75, 86, 87, 88., B. ŠILJEG, H. KALAFATIĆ, 2015, 135, 137, 139., ŠILJEG et al. 2015: 358.

¹⁴⁶H. KALAFATIĆ, B. ŠILJEG, 2018, 86.

Istočni dvostruki krug Vrbica – Barićev bostan ima dimenzije 160 x 165 m. Vanjski krug zauzima površinu od od 2 ha, a širina jarka je 7 m. Unutarnji krug ima dimenzije 124 x 134 m, a površina mu iznosi 1,3 ha te je širine 9 m. Također, vidljiv je ulaz u središnji prostor s istočne strane. Relativna visina središnjeg dijela iznosi 0,5 m.¹⁴⁷

Na temelju provedenih radiokarbonskih analiza smatraju kako se ovakvi lokaliteti datiraju u prvu polovicu 5. tisućljeća pr. Kr. i traju sve do oko 4200. g. pr. Kr.¹⁴⁸ Na lokalitetu je zapažena prapovijesna i srednjovjekovna keramika, glačano oruđe te litika.¹⁴⁹

Obilaskom lokacije Vrbica – Drake i Vrbica – Barićev bostan, zamijećen je prostor na današnjem toponimu Ograde (Slika 29.) na kojemu su uočeni površinski materijalni tragovi srednjovjekovne i prapovijesne keramike te mnogo litičkog materijala (T.XVI, 1-9). Među materijalom osim prapovijesne keramike ističu se i novovjekovni glazirani ulomci keramike (T.XVI, 7,8) te kamena jezgra s vidljivim tragovima obrade (T.XVI, 9).

Slika 29. Toponim Ograde s pogledom prema sjeveru na lokalitet Vrbica – Barićev bostan
(Foto: M. Lutring)

¹⁴⁷H. KALAFATIĆ, B. ŠILJEG, 2018, 86.

¹⁴⁸H. KALAFATIĆ, B. ŠILJEG, 2018, 77.; K. BOTIĆ, 2017, 223, 224.

¹⁴⁹H. KALAFATIĆ, B. ŠILJEG, 2018, 88.

7.4.2. Vrbica – Stara Vrbica

Polje Stara Vrbica nalazi se oko 2 kilometra istočno od današnjeg sela Vrbica na nadmorskoj visini od 115 metara uz jednu poziciju sa 119 metara nadmorske visine koja je ujedno najviša točka đakovačko-vinkovačkog ravnjaka.¹⁵⁰ Točan položaj lokaliteta nije naznačen, ali prikupljeni materijal može se pripisati antici i srednjem vijeku.¹⁵¹

Na toponimu Stara Vrbica – Glavnik koji se nalazi na prostoru Općine Stari Mikanovci pronalazeni su i prapovijesni nalazi.¹⁵² Na širem prostoru Stare Vrbice pronalazeni su kreneni noževi te rimsku keramika.¹⁵³ Također, ovdje je i pretpostavljena lokacija srednjovjekovnog sela Vrbica. Pronalazene su polomljene opeke, usitnjena žbuka te ljudske kosti. Ovaj građevinski materijal ukazao je na moguću poziciju franjevačkog samostana.¹⁵⁴

7.4.3. Vrbica – Pepelana

Lokalitet Pepelana smješten je istočno od Vrbice, uz cestu prema Mrzoviću te se nalazi na 115 metara nadmorske visine. Smatra se kako ime, ali i ostaci zgarista ukazuju na prapovijesno naselje ili pak spaljeno srednjovjekovno selo Đurinci.¹⁵⁵ Također ovdje je pronađen prapovijesni materijal, kamena sjekira te rimska keramika.¹⁵⁶

¹⁵⁰T. ŠALIĆ, 1990, 17.

¹⁵¹MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019.

¹⁵²T. ŠALIĆ, 2017, 11.

¹⁵³T. ŠALIĆ, 1990, 12.

¹⁵⁴T. ŠALIĆ, 1990, 17. Smatra kako su seljačke kuće tada građene od drveta, stoga bi polomljena opeka i žbuka ukazivale na samostan. T. ŠALIĆ, 2017, 52, 59, 307. Franjevački samostan pretpostavlja i na toponimu Gradina koji se nalazi istočnije od Stare Vrbice. Napominje kako je tamo bio povišeni humak na kojem su se nalazile ljudske kosti i stare opeke, no isti je uništen dubokim oranjem. Kao indikativne toponime za franjevački samostan spominje Križni jelav na prostoru Vrbice odnosno Kaluđer na prostoru Starih Mikanovaca te Križevica koji se nalazi na graničnom području katastarskih općina Vrbica, Stari Mikanovci i Novi Mikanovci.

¹⁵⁵T. ŠALIĆ, 2017, 54.

¹⁵⁶T. ŠALIĆ, 1990, 12.

7.5.Semeljci

Selo Semeljci smješteno je na sjevernim padinama đakovačke grede te se prostire na 26 kvadratnih kilometara. Nalaze se na 102 metra nadmorske visine. Na istoku i jugu prema Kešincima granicu čine kanali Brana odnosno Sgorelica. Na zapadu graniči poljoprivrednim površinama s Vučevcima i Forkuševcima. Na sjeverozapadu granicu prema Širokom Polju čini šuma Grabina, a na sjeveru prema Koritni kanal Osatina.¹⁵⁷

Selo Semeljci se ne spominje u srednjovjekovnim ispravama. Osnovano je 1698. godine.¹⁵⁸

U Semeljcima se spominje neolitičko naselje i nalazi.¹⁵⁹ U dosjeu Konzervatorskog odjela u Osijeku u Semeljcima je evidentiran neolitički i kasno brončanodobni lokalitet dok su arheološki predmeti pohranjeni u Muzeju Slavonije.¹⁶⁰ Uvidom u registar arheološke zbirke iz Osnovne škole Semeljci na prostoru Semeljaca pronađen je turski jatagan i visokopolirana kamena sjekira. Također, na graničnom području Forkuševaca i Semeljaca pronađen je solidus Lava I (T. XVII, 1A,B) koji se datira u drugu polovicu 5. stoljeća.¹⁶¹ Iako rijetka, zlatna kovanica Lava I. pronađena je i u Mursi.¹⁶² Također, za isti se prostor u internim dokumentima Muzeja Đakovštine spominje kako su tridesetih godina prošlog stoljeća pronađene keramičke posude četvrtastog oblika s četiri pregrade te mnoštvo fragmenata keramike za koje nije moguće utvrditi porijeklo.¹⁶³ Prema lokalnoj predaji, na prostorima

¹⁵⁷GEOPORTAL DGU 2019., ACTA CROATICA 2016., OPĆINA SEMELJCI 2013.,

¹⁵⁸I. ČATIĆ, 2010, 48.; T. ŠALIĆ, 2017, 25., OPĆINA SEMELJCI, 2013. Ime Semeljci objašnjava se pučkom etimologijom prema kojoj je na ovom prostoru bilo puno vodenica i mlinova gdje su stanovnici okolnih sela dolazili mljeti pšenicu. Kako su svi bili meljci, došlo je do postupnog spajanja riječi u svemeljci koja se naknadno promijenila u Semeljci. Također, postoji pretpostavka kako ime i dolazi od riječi sljeme koja označava vrh planine, a u kontekstu Semeljaca bi se radilo u uzdignutom tlu u središnjem dijelu sela koja je najviša točka u okolica sa 103 – 104 metra nadmorske visine.

¹⁵⁹J. BÖSENDORFER, 1942, 10, 11. Prema oznaci na karti i na temelju legendu može se zaključiti kako se radi o većim ostatcima nalazišta u zemlji. Nažalost ne daje podatke gdje se taj lokalitet nalazi niti što je na njemu pronađeno.

¹⁶⁰KONZOS, interni dosje 1113.

¹⁶¹Za informaciju i objavu ovog nalaza zahvaljujem profesorici hrvatskog jezika dr. sc. Ivani Čatić. Indikativno je kako su uz solidus pronađene i dvije naušnice, što bi moglo ukazivati na grob. Na aversu kovanice iščitavamo sljedeći natpis „DN LEO PE – RPET AVG“, dok na reversu „VICTORI – A AVGGG“.

¹⁶²H. GRAČANIN, 2011, 237.

¹⁶³Ovu informaciju donosi Branka Raunig 1966. godine u dokumentima Muzeja Đakovštine.

današnjeg toponima Selište (zapadno od centra sela) nalazilo se srednjovjekovno selo. Točna pozicija nije poznata, no s prostora toponima Semeljci – Selište prikupljen je ulomak majolike (T.XVII, 3).¹⁶⁴

Na prostoru Općine Semeljci poznata su dva arheološka lokaliteta (Slika 30.)

Slika 30. Naznačene pozicije arheoloških lokaliteta na prostoru Semeljaca: 1 – Semeljci – Popovo brdo, 2 – Semeljci – Junakovci (GOOGLE EARTH, 2019)

7.5.1. Semeljci – Popovo brdo

Lokacija toponima Popovo brdo (Slika 31.) na prostoru je današnjeg župnog doma i crkve Rođenja Blažene Djevice Marije. Župna je crkva na ovom položaju izgrađena 1788. godine.¹⁶⁵ Na istoku se nalazi potok Perić dok je na sjeveru lokalna cesta koja spaja Semeljce i Kešince.

¹⁶⁴Jedna od mogućih pozicija na prostorima je današnjeg ribnjaka i nekadašnjeg odlagališta otpada i ciglane. Zbog prostornih izmjena i postojeće gradnje nije bilo moguće sa sigurnošću ubicirati ovu poziciju. Također, ovaj dio sela se čini logičnim za naseljavanje zbog toga što je viši te je ujedno sjeverozapadni krak đakovačko – vinkovačkog ravnjaka.

¹⁶⁵S. SRŠEN, 2011, 599.

Slika 31. Pogled s lokaliteta Semeljci – Popovo brdo prema sjeveru (Foto: M. Lutring)

Obilaskom terena utvrđeno je kako se Popovo brdo postepeno spušta prema istočnom kanalu Perić. Na hrptu Popova brda vidljivi su ulomci prapovijesne i srednjovjekovne keramike te litičkog materijala.

U Muzeju Đakovštine pohranjeno je nekoliko ulomaka keramičkog materijala.

7.5.2. Semeljci – Junakovci

Lokalitet Junakovci nalazi se na istoku između Forkuševaca i Semeljaca. U katastarskim defterima 1570. godine spominje se kao dio nahije Jošava sa 6 kuća.¹⁶⁶ Lokacija je poznata i pod nazivom *Kučerine* što također sugerira naseobinski karakter. Naselje je raseljeno 1725. godine.¹⁶⁷ Biskup Pavao Matija Sučić prilikom kanonske vizitacije 1833. spominje i groblje u Junakovcima na „dobrom i suhom mjestu“.¹⁶⁸

Lokalitet se nalazi na 104 metra nadmorske visine.

Terenskim obilaskom utvrđeno je rasprostiranje keramičkog materijala na površini na nekoliko pozicija.

¹⁶⁶N. MOAČANIN, 2001, 190.; T. ŠALIĆ, 2017, 26.

¹⁶⁷M. ŠIMUNDIĆ, 1978, 16.

¹⁶⁸S. SRŠEN, 2011, 601.

8. Rasprava

Na temelju priloženog popisa arheoloških lokaliteta i prikupljenih arheoloških nalaza može se zaključiti kako na prostoru Općine Semeljci prostoru postoji kontinuitet naseljavanja od neolitika do danas. Također, može se zamijetiti kako su svi poznati arheološki lokaliteti većinom smješteni van područja današnjih naselja. Generalno, zastupljena su sva razdoblja, ali ne u jednakom intenzitetu. Iako je stanje istraživanja na slaboj razini, neki zaključci se mogu donijeti.

Na prostoru Općine Semeljci danas je poznato 17 arheoloških lokaliteta (Slika 32.) od kojih je u 2 slučaja riječ o ostavama. Velik je broj lokaliteta i nalaza za koje ne možemo odrediti točnu poziciju niti kronološku pripadnost. Također, za neke lokalitete tek treba utvrditi imaju li arheološkog potencijala.

Slika 32. Arheološki lokaliteti na prostoru općine Semeljci: 1 – Kešinci Požarike, 2 – Kešinci – Glomač, 3 – Kešinci – Crkvine, 4 – Kešinci – Grobljansko polje, 5 – Kešinci – Okmanovo brdo, 6 – Koritna – Adica, 7 – Koritna – Kamenica, 8 – Koritna – Osatina, 9 – Mrzović – Gradina, 10 – Mrzović – Taborište, 11 – Mrzović – Čelar ravan, 12 – Mrzović – Tri humke, 13 – Vrba – Drake i Vrba – Barićev bostan, 14 – Vrba – Stara Vrba, 15 – Vrba – Pepelana, 16 – Semeljci – Popovo brdo, 17 – Semeljci – Junakovci (GOOGLE EARTH, 2020.)

Paleolitički lokaliteti općenito su rijetki na prostoru Slavonije te nisu detektirani na prostoru Općine Semeljci.¹⁶⁹

Prve neolitičke zajednice koje dolaze na prostor Slavonije, odnosno Đakovštine, pripadaju starčevačkoj kulturi. Starčevačka kultura predstavlja rani i srednji neolitik na prostoru Slavonije.¹⁷⁰ Iako starčevačku kulturu trenutno nemamo posvjedočenu na prostoru Općine Semeljci, ne treba ju isključiti s obzirom na postojanje lokaliteta odnosno zajednica kasnog neolitika koje nerijetko obitavaju na istim lokacijama. Dapače, primjeri iz Slavonije pokazuju kako su slojevi starčevačke kulture djelomice uništeni ukopavanjem sopotskih objekata, stoga je razumno pretpostaviti ovakvu mogućnost i na našim arheološkim lokalitetima.¹⁷¹

U razdoblju kasnog neolitika na prostoru Općine Semeljci imamo nekoliko lokaliteta koji se pripisuju sopotskoj kulturi. Sopotska kultura je definirana 1971. godine prema istoimenom lokalitetu Sopot nedaleko od Vinkovaca.¹⁷² Ove su zajednice birale lokalitete na prirodnim uzvišenjima u blizini močvara i tekućica.¹⁷³ U topografsku sliku sopotske kulture uklapaju se i lokaliteti Kešinci – Požarike, Kešinci – Glomač te Vrbica – Drake i Vrbica – Baričev bostan, dok problematičnim ostaje ubiciranje lokaliteta Mrzović – Gradina. Kao obrazac naseljavanja sopotske kulture nedavno su prepoznati i tzv. krugovi parnjaci. Posvjedočeni su na širem prostoru Slavonije dok ih na prostoru Općine Semeljci možemo vidjeti na lokalitetima Vrbica – Drake i Vrbica – Baričev bostan¹⁷⁴ Ovakav tip naselja sopotske kulture datira se u prvu polovicu 5. tisućljeća te traju kroz cijelo tisućljeće.¹⁷⁵ Postoje i dva lokaliteta sopotske kulture (Mrzović – Čergarje i Mrzović – Popova Livada)¹⁷⁶ s

¹⁶⁹S. VIDOVIĆ, 2009, 50–51. Jedan od bliže potvrđenih paleolitičkih lokaliteta je lokalitet Zarilac između Pleternice i Kutjeva na kojemu su pronađene paleolitičke alatke.

¹⁷⁰M. KRZNARIĆ – ŠKRIVANKO, 2009, 53.

¹⁷¹M. KRZNARIĆ – ŠKRIVANKO, 2009, 55. Na lokalitetu Belišće – Staro Valpovo starčevački objekti su djelomice uništeni ukopavanjem sopotskih objekata.

¹⁷²M. KRZNARIĆ – ŠKRIVANKO, 2009, 55.

¹⁷³M. KRZNARIĆ – ŠKRIVANKO, 2009, 55.

¹⁷⁴H. KALAFATIĆ, B. ŠILJEG, 2018, 91, 93, 95. Neki od bližih lokaliteta su Tordinci – Vinogradska mlaka, Andrijaševci – Gornje njive, Mirkovci – Malat.

¹⁷⁵H. KALAFATIĆ, B. ŠILJEG, 2018, 77.

¹⁷⁶Za Popovu livadu u Mrzoviću možemo pretpostaviti kako se nalazi u blizini današnjeg ili nekadašnjeg sakralnog objekta, dok Čergarje sugerira kako je riječ o čergarima, odnosno pripadnicima romske zajednice i njihovih (nomadskih) naselja.

kojih imamo arheološku građu, no njihove lokacije u prostoru i dalje ostaju nepoznanica. Također, imamo i spomene neolitičkih nalaza i lokaliteta kako iz literature tako i iz arheološke zbirke Osnovne škole Josipa Kozarca Semeljci koji nam ukazuju kako je ovo razdoblje prisutno i na prostoru Semeljaca i Koritne. Unatoč tomu, lokacije ovih neolitičkih lokaliteta i dalje ostaju nepoznanica.

Eneolitička nalazišta su trenutno u nešto manjem broju. Njima pripadaju trenutno samo Kešinci – Požarike s kostolačkom kulturom te Mrzović – Gradina s lasinjskom kulturom odnosno vučedolskom kulturom. Bakrenodobna gradina na prostoru Koritne te vučedolski nalazi iz Vrbice nisu prostorno ubicirani te i dalje ostaju nepoznanica.

Za razdoblje ranog brončanog doba koje bi se na ovom prostoru manifestiralo u prisutnosti vinkovačke kulturne grupe trenutno imamo samo jedan nalaz.¹⁷⁷ Riječ je o bodu ukrašenom čepastom aplikom (T.IX, 1) s lokaliteta Koritna – Adica. Srednjem brončanom dobu pripadaju vatinske amforice s lokaliteta Bara – Osatina. Iako je lokacija nepoznata, nalazi nam sugeriraju postojanje vatinske kulturne grupe koja je ujedno nositelj razvoja šireg područja onodobne Slavonije.¹⁷⁸

Kasno brončano doba Slavonije karakterizira kultura polja sa žarama. Na prostoru općine zastupljeno s poprilično nalaza zabilježenih u arheološkoj zbirci Osnovne škole Josipa Kozarca Semeljci. Riječ je o šupljoj sjekiri tzv. tipa *kelt* koja u ovom slučaju ima umetnutu dršku mača te brončana igla s urezanim motivom cik-cak linija. Ovi nalazi potječu iz okolice Mrzovića te sugeriraju kako se radi o nalazima koji potječu iz ostave. K tomu, poznato je i kasno brončano doba na prostoru Semeljaca s grobljem kulture polja sa žarama, što ujedno sugerira i naselje. Točna lokacija nije poznata.

Lokaliteti i nalazi starijeg željeznog doba nisu još prepoznati na ovom prostoru.

Latensko razdoblje u Slavoniji obilježeno je prisustvom i razvojem zajednice Skordiska.¹⁷⁹ O kontinuitetu života na ovom prostoru u mlađem željeznom dobu svjedoče trenutno ostava na prostoru Mrzović – Taborište i ulomak latenskog pitosa s lokaliteta Kešinci – Okmanovo brdo (T.IV, 2) te spominjanjem latenskog materijala na lokalitetu Mrzović – Ravan.

¹⁷⁷N. M. PANDŽIĆ, 1998, 167.

¹⁷⁸N. M. PANDŽIĆ, 1998, 181.

¹⁷⁹N. M. PANDŽIĆ, 1998, 334.

Prostor Panonije tijekom prijelaza 1. stoljeća pr. Kr u 1. stoljeće poslije Krista potpada pod rimsku vlast zahvaljujući Augustovim, odnosno Tiberijevim ekspanzionističkim politikama. S obzirom na nepostojanje bližeg urbanog centra, ovaj prostor možemo promatrati kao satelitska naselja Murse ili Cibalae ili pak Certissie. Vrlo vjerojatno je u tom slučaju riječ o naseljima tipa *pagus* ili *vicus*.¹⁸⁰

Antički nalazi na ovom prostoru se pojavljuju u 2. stoljeću. Riječ je o ostavi numizmatičkih nalaza s lokaliteta Koritna – Osatina odnosno kovanicama Trajana, Hadrijana, Antonina Pija i Marka Aurelija. Josip Brunšmid koji ih objavljuje povezuje ih s upadima Markomana i Kvada¹⁸¹, no postoji i razmatranje kako ne treba sve ostave ovog vremena razmatrati u kontekstu ove barbarske provale.¹⁸² S probnih arheoloških istraživanja s lokaliteta Mrzović – Čelar ravan 1963. godine potječe i imbreks (T.XIII, 1) koji se vrlo vjerojatno može smjestiti u 2. stoljeće ili kasnije. Uzmemo li u obzir kako su na istom lokalitetu pronađeni ulomci sitno izlomljene cigle, imbreksa, maltera i podnice moguće je pretpostaviti da je na istom mjestu postojao nekakav antički objekt. Također, sličan građevinski materijal poput tegula pronađen je na lokalitetu Koritna – Kamenica (T.VIII, 1-8). Iako s ovog lokaliteta trenutno nema više nalaza, na umu treba imati i neposrednu blizinu kanala Koritna – Osatina u kojemu je pronađena ostava numizmatičkih nalaza.

Također se spominje moguća rimska cesta koja je prolazila sjeverozapadnim dijelom Vrbice (Švagan) koja nije arheološki potvrđena odnosno ubicirana¹⁸³ te rimski materijal s lokaliteta Vrbica – Pepelana i Vrbica – Stara Vrbica.

Kasna antika je zastupljena numizmatičkim nalazima, ali ne i lokalitetima. Riječ je o desetak komada brončanog novca rimskih careva, Konstansa (337. – 350.), Konstancija II. (337. – 361.) i Valensa (364. – 378.) iz druge polovice 4. stoljeća. I u ovom slučaju vjerojatno se radi o ostavi koja se pak može povezati s nemirnim vremenima uzrokovanim seobom naroda.¹⁸⁴ Također, iz druge polovice petog stoljeća (462. – 466.) imamo kovanicu istočnorimskog cara Lava I (T.XVII, 1). S obzirom kako je Lav I. plaćao tribut Ostrogotima u tom razdoblju, ovaj se nalaz može pripisati njima ili pak Gepidima koji su obitavali u

¹⁸⁰H. VULIĆ, 2009, 120.

¹⁸¹J. BRUNŠMID, 1909, 223.

¹⁸²C. GĂZDAC, 2010, 70, 129.

¹⁸³T. ŠALIĆ, 1990, 12.; T. ŠALIĆ, 2017, 11, 22, 56.

¹⁸⁴S. ANDRIĆ, 2002, 130. Primjerice, Mursa je stradala 379. godine u sukobima rimske vlasti (Teodozije) i Ostrogota i Alana.

Panoniji.¹⁸⁵ Gepidima se pripisuje i dio lijevane srebrne lučne fibule iz Mrzovića koja se datira u kraj 5. i početak 6. stoljeća.¹⁸⁶

Iako oblik i okoliš lokaliteta Koritna – Adica sugerira kako se radi o svojevrsnom barskom gradištu, atribuiranje ovog lokaliteta u rani srednji vijek je upitno.¹⁸⁷ Naime, nalazi keramike ukrašene tehnikom nazubljenog kotačića sugeriraju kako je riječ o razvijenom ili pak kasnom srednjem vijeku, a neki nalazi sugeriraju kako se radi i u ulomcima prapovijesne odnosno brončanodobne keramike. Stoga, trenutno rani srednji vijek nije potvrđen na prostoru Općine Semeljci.

Razvijeni i kasni srednji vijek su trenutno zastupljeni samo s lokalitetom Kešinci – Okmanovo brdo, dok se kao lokaliteti koji bi mogli pripadati ovom horizontu izdvajaju Kešinci – Grobljansko polje, Kešinci – Crkvine, Vrbica – Stara Vrbica, Semeljci – Junakovci te Mrzović – Tri humke. Oni zahtijevaju daljnja arheološka istraživanja koja bi mogla potvrditi njihovu pripadnost. Iako se ne može potvrditi navod biskupa Matija Pavla Sučića o benediktinskom samostanu na lokalitetu Kešinci – Grobljansko polje,¹⁸⁸ lokacija se poklapa s pravilima sv. Benedikta o osnivanju samostana na nenaseljenim područjima.¹⁸⁹ Među materijalom ističu se ulomci ukrašeni valovnicom, vodoravne linije te ulomci ukrašeni tehnikom nazubljenog kotačića. Trajanje ovih ukrasa u srednjem vijeku je široko te bez radiokarbonskog datiranja i sustavnog arheološkog istraživanja nezahvalno je datirati površinske nalaze. Niz obližnjih lokaliteta sa srednjovjekovnim horizontom poput Josipovca Punitovačkog – Veliko Polje I koje se datira u 13. stoljeće¹⁹⁰, poluukopanih objekata u Đakovu koji traju uglavnom od 14. do 15. stoljeća¹⁹¹ te lokaliteta Beketinci – Bentež i Ivandvor Šuma Gaj¹⁹² svjedoče o kontinuitetu života u srednjem vijeku na širem području Đakovštine. Ostaje za vidjeti kako se u širu mrežu naselja uklapaju sela poput Kešinaca, Koritne i Vrbice koja su posvjedočena u srednjovjekovnim spisima, ali i njihov suodnos s lokalitetima na kojima ima i srednjovjekovne keramike.

¹⁸⁵S. ANDRIĆ, 2002, 136.

¹⁸⁶A. R. PAPEŠA, 2012, 8.

¹⁸⁷Z. KARAČ, 2014, 399–424.

¹⁸⁸S. SRŠEN, 2011, 603.

¹⁸⁹J. BRODAR, 2012, 53.

¹⁹⁰A. JANEŠ, 2009.

¹⁹¹K. FILIPEC, 2012, 203–208.

¹⁹²K. MINICHREITER, Z. MARKOVIĆ, 2013.; J. BALEN et al, 2009.

Karakter mnogih lokaliteta ostaje nejasan poput primjerice Vrbica – Pepelana, Semeljci – Popovo brdo. Ovi se lokaliteti na temelju materijala mogu smjestiti u srednji vijek, ali i prapovijest.

U novom vijeku prvi spomen za ove prostore dolazi 1570. godine iz katastarskih deftera gdje se spominje naselje Junakovci, lokalitet na ulazu u Semeljce.¹⁹³ Ulomak majolike (T.XVII, 3) s obližnjeg toponima Selište svjedoči o tragovima i tog razdoblja. Oslobođenjem ovih prostora od Turaka i dolaskom Habsburške odnosno Austro-Ugarske monarhije u Slavoniji se događa okrupnjavanje sela i tzv. „ušoravanje“, odnosno plansko građenje ulica koje se jasno vidi na kartama iz 18. i 19. stoljeća. (Slika 14.).¹⁹⁴ Novovjekovni su materijal koji svjedoči o ovom razdoblju, ali i trgovačkim aktivnostima su lule prikupljene prilikom rekognosciranja na lokalitetima Kešinci – Glomač (T.IV, 1) i Mrzović – Tri humke (T.XIV, 3). Osim ovih, treba dodati i lulu pronađenu prilikom iskopavanja lokaliteta Mrzović – Čelar ravan (T.XIII, 3) te nekoliko tzv. *zemljanih lula* koje su bile dijelom arheološke zbirke Osnovne škole Josipa Kozarca u Semeljcima. U novovjekovne lokalitete treba ubrojiti i pustare – poljoprivredne gospodarske objekte van sela koji svoj razvoj doživljavaju u drugoj polovici 19. stoljeća. Neke se pustare mogu zamijetiti i na lokalitetu Kešinci – Okmanovo brdo (Slika 14.)

Među novovjekovnim nalazima ističu se i nadgrobni spomenici s tzv. *Turskog groblja*, odnosno lokaliteta Kešinci – Grobljansko polje (T.VI, 1,2).

¹⁹³N. MOAČANIN, 2001, 190.; T. ŠALIĆ, 2017, 26.

¹⁹⁴D. MATANOVIĆ, 2009, 298.

9. Zaključak

Za lokalitete predstavljene u ovom radu možemo reći kako su topografski većinski smješteni na lokacijama koje se svojom visinom djelomično ističu u krajoliku ili pak u blizini vodotoka. Koji put imaju samo jedan element, poput Mrzović – Gradine koja nema visinu, ali ima okolnu vodu. Također, ističu se lokaliteti smješteni na lokacijama meandra Vuke poput Koritna – Adica što se uklapa u generalni karakter nalazišta u blizini vode. Veći dio lokaliteta smješten je na južnom dijelu općine, što se pak podudara s činjenicom da tim dijelom prolazi đakovačka greda te njezini pripadajući dijelovi koji su neznatno izdignuti od sjevernog dijela općine. S druge strane, sjevernija područja općine poput Semeljaca i Kešinaca iznimno su slabo arheološki istražena, iako imaju arheološki prospektivnih prostora na temelju toponimije. Stoga treba uzeti u obzir kako će se i karta arheoloških lokaliteta s budućim istraživanjima nesumnjivo dopunjavati i mijenjati.

Kontinuitet lokaliteta u blizini vode tijekom povijesti, a i prapovijesti gotovo je sigurno ovisio o promjenjivim uvjetima okoliša – u ovom slučaju su to bile poplave, odnosno močvarni karakter ovog prostora. Iako su lokaliteti na generalno povišenom mjestu, neke od njih možemo promatrati kao i sojeničarska naselja. No, takve pretpostavke tek trebaju potvrditi buduća arheološka iskopavanja. Također, protiv poplava su mogli biti poduzeti i infrastrukturni zahvati u krajoliku. Tu bi pak pretpostavku mogli objasniti i antički lokaliteti smješteni na potpuno ravnom tlu poput lokaliteta Mrzović – Čelar ravan te Koritna – Kamenica.

Zamjetan je nedostatak nekropola, iako se spominju pronalasci urni na prostoru Vrbice koji mogu ukazivati na kasno brončano doba, antiku, ali i rani srednji vijek. Jedina sigurna nekropola je ona na prostoru Semeljaca iz kasnog brončanog doba, no njezina lokacija nije poznata. Također, nalaz kovanice Leona I. koji je uz sebe imao i dvije naušnice može ukazivati na grob.

Trenutno su sigurne dvije ostave, jedna iz Osatine te druga s prostora Mrzović – Taborište.

Na višeslojna nalazišta ukazuju lokaliteti Mrzović – Čelar ravan na kojem su provedena probna istraživanja te Kešinci – Požarike, Kešinci Okmanovo brdo, Mrzović – Gradina na temelju arheološkog materijala. U prvom slučaju nije isključeno kako se radi i o horizontalnoj stratigrafiji, s obzirom kako se lokalitet nalazi na ravnom tlu. Na lokalitetu Kešinci – Požarike

riječ je o prikupljenoj građi sopotske i kostolačke, dok na Mrzović – Gradini o sopotskoj, lasinjskoj i vučedolskoj. Također, niz je lokaliteta koji površinski imaju i sporadične materijale iz raznih razdoblja koji mogu ukazivati na vertikalnu stratigrafiju, ali i na horizontalnu.

Terenski pregledi ukazuju kako rasprostiranje pokretnog arheološkog materijala ima praktički na svakoj oranici. Prevladava keramički i litički materijal. Vjerojatno zato što je organske građe, drvo kao primarni građevni materijal ovih prostora je propalo. Unatoč tomu, postoje šanse kako se drvo moglo sačuvati u močvarnom – barskim prostorima i pripadajućim sedimentima. Naravno, arheološki površinski materijal sam po sebi može, ali i ne mora ukazivati na potencijalan arheološki lokalitet, stoga se u obzir prilikom istraživanja moraju uzeti nedestruktivne metode i topografija prostora.

Svi ovdje navedeni podaci sumiraju postojanje kontinuiteta naseljavanja na ovim prostorima od razdoblja neolitika. Buduća istraživanja trebala bi proširiti i dopuniti ovdje navedene spoznaje.

10. Popis literature

- ACTA CROATICA, 2016. – Acta Croatica, <https://actacroatica.com/hr/search>, (9. siječnja 2019.)
- AGROKLUB, 2018. – Agroklub, Započeli radovi na Akumulaciji Kešinci vrijedni 13 milijuna kuna, navodnjavanje više neće biti problem, <https://www.agroklub.com/financiranje/zapoceli-radovi-na-akumulaciji-kesinci-vrijedni-13-milijuna-kuna-navodnjavanje-vise-nece-biti-problem/42487/> (27. prosinca 2019.)
- ARKOD, 2019. – ARKOD PREGLEDNIK, <http://preglednik.arkod.hr/ARKOD-Web/> (27. prosinca 2019.)
- ANDRIĆ, S., 2002. – Stanko Andrić, Južna Panonija u doba velike seobe naroda, *Scrinia Slavonica, Vol. 2 No. 1*, Slavonski Brod, 117–167.
- BALEN, J., 2010. – Jacqueline Balen, Lokalitet: Đakovačko područje (zona Kuševac – Viškovci – Vučevci i Kešinci), *Hrvatski arheološki godišnjak, sv.6*, 13–15.
- BALEN, J. et al., 2017. – Jacqueline Balen, Ana Đukić, Davor Špoljar, Jurjevac – Stara Vodenica – nalazište lasinjske kulture, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, Vol. 50 No. 1*, Zagreb, 7–50.
- BALEN, J. et al., 2009. – Jacqueline Balen, Tomislav Bilić, Maja Bunčić, Ivan Drnić, Ana Solter, Rezultati zaštitnih istraživanja na lokalitetu Ivandvor – šuma Gaj, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, Vol. 42 No. 1*, Zagreb, 23–73.
- BEKIĆ, L., 2017. – Luka Bekić, Novovjekovne lule i boce iz podmorja Istre, u: Tatjana Bradara (ur.), *Istra u novom vijeku*, Zagreb, 271–298.
- BEKIĆ, L., 1999. – Luka Bekić, Uvod u problematiku glinenih lula na području Hrvatske, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, Vol. 32 – 33 No. 1*, Zagreb, 249–280.
- BIJELIĆ, B., 2019. – Borislav Bijelić, Izvješće o radu Muzeja Đakovštine za 2017. godinu, u: Željko Lekšić, Branko Ostajmer, Vladimir Geiger, Ivana Dević, Jelena Boras, Borislav Bijelić (ur.) *Zbornik Muzeja Đakovštine 14*, Đakovo, 313–329.
- BILIĆ, T., 2012. – Tomislav Bilić, Coin circulation 3rd century BC – AD 193, *The Archaeology of Roman Southern Pannonia – The state of research and selected problems in the Croatian part of the Roman province of Pannonia*, Oxford, 359–388.

BOTIĆ, K., 2017. – Katarina Botić, *Neolitička naselja na prostoru sjeverne Hrvatske*, doktorski rad, Zagreb.

BÖSENDORFER, J., 1942. – Josip Bösendorfer, Osijek i okolica u predhistorijskim eonima, u: Josip Bösendorfer (ur.), *Osječki zbornik I*, Osijek, 5–22.

BRODAR, J., 2012. – Josip Brodar, *Benediktinci u Hrvatskoj u razdoblju srednjeg vijeka*, diplomski rad, Osijek.

BRUNŠMID, J., 1909. – Josip Brunšmid, Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, Vol.10 No.1*, Zagreb, 223–230.

BUTURAC, J., 1970. – Josip Buturac, *Katolička crkva u Slavoniji za turskog vladanja*, Zagreb.

CADASTRAL MAPS, 2014. – Habsburg Empire - Cadastral maps (XIX Century), <https://mapire.eu/en/map/cadastral/> (27. prosinca 2019.)

ČATIĆ, I., 2010. – Ivana Čatić, Toponimija Semeljaca – sela istočne Đakovštine, *Folia onomastica Croatica, No. 19*, Zagreb, 47–67.

ČATIĆ, I., 2011. – Ivana Čatić, *Toponimija Đakovštine*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, Osijek.

DALIĆ, M., 1998. – Mirela Dalić, Tipološko – statistička obrada kasnolatenske keramike iz utvrđenih naselja Orolik i Privlaka, *Opuscula archaeologica, Vol. 22, No. 1*, Zagreb, 163–218.

DUKAT, Z., MIRNIK, I., 1978. – Zdenka Dukat, Ivan Mirnik, Skupni nalazi novca u sjevernoj Hrvatskoj, *Novija arheološka istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, 22. do 25. listopada 1975.*, Serija – Izdanja Hrvatskog arheološkog društva, vol. 2, Zagreb, 197–208.

DUGONJIĆ, A., 2017. – Anita Dugonjić, Medieval settlement at the site Franjevac near Đakovo, u: Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec, Siniša Krznar, Juraj Belaj, (ur.), *Zbornik Instituta za arheologiju – Srednjovjekovna naselja u svjetlu arheoloških izvora, Vol. 6*, Zagreb, 293–336.

ĐUKIĆ, A., 2018. – Ana Đukić, Kostolačka kultura u kontinentalnoj Hrvatskoj, *Povratak u prošlost – bakreno doba u sjevernoj Hrvatskoj*, Zagreb, 87–106.

FELDBAUER, B., 2004. - 2005. – Božidar Feldbauer, *Leksikon naselja Hrvatske (I-II)*, Zagreb.

FIRST MILITARY SURVEY (1:28 800), 2014. – Provinz Slavonien (1781 – 1783) – First military survey, <https://mapire.eu/en/map/firstsurvey-slavonia/?layers=osm%2C155&bbox=2100355.7724771095%2C5672316.753996066%2C2132573.979899311%2C5681871.382531713> (27. prosinca 2019.)

FILIPEC, K., 2012. – Krešimir Filipec, *Srednjovjekovno groblje i naselje Đakovo – Župna crkva*, Zagreb.

GARMAZ, Ž., 2014. – Željko Garmaz, „Indiana Jones“: Englezi traže stari keltski novac u Slavoniji, <https://www.24sata.hr/news/indiana-jones-englezi-traze-stari-keltski-novac-u-slavoniji-374020> (25. listopada 2019.)

GĂZDAC, C., 2010. – Cristian Găzdac, *Monetary circulation in Dacia and the surroundings provinces from the Middle and Lower Danube in the period from Trajan to Constantine (AD 106 – 337)*, Cluj Napoca.

GEOPORTAL DGU, 2019. – Geoportal Državne geodetske uprave – Digitalni ortofoto 1968., 2011., 2014./2016., 2017./2018., Topografska karta 1:25 000., <https://geoportal.dgu.hr/#/> (30. prosinca 2019.)

GRAČANIN, H., 2011. – Hrvoje Gračanin, *Južna Panonija u kasnoj antici i ranom srednjovjekovlju (od konca 4. do konca 11. stoljeća)*, Zagreb.

GRGIĆ, J., 1961. – Josip Grgić, Područno odjeljenje Mrzović, u: Bosiljka Zovkić, Biljan Nikola, Josip Gali (ur.) *Osnovna škola Josipa Kozarca u Semeljcima 1786. – 1961.*, Đakovo, 35–37.

HRVATSKI LEKSIKON, 2017. – Hrvatski leksikon., <https://www.hrleksikon.info/> (6. siječnja 2019.)

HUNGARICANA.HU, 2014. – Hungaricana.hu – *Mappa exhibens controversiam inter dominia Diakovar et Nustar.*, <https://maps.hungaricana.hu/en/MOLTerkeptar/32910/view/?pg=0&bbox=-2438%2C-5280%2C6771%2C-153> (31. prosinca 2019.)

- JANEŠ, A., 2009. – Andrej Janeš, Srednji Vijek, u: Lea Čataj (ur.), *Josipovac Punitovački – Veliko Polje I. – Zaštitna arheološka istraživanja na trasi autoceste A5 – eneolitičko, brončanodobno i srednjovjekovno naselje*, Zagreb, 234–246.
- KALAFATIĆ, H., ŠILJEG, B., 2018. – Hrvoje Kalafatić, Bartul Šiljeg, KRUGOVI PARNJACI: novi uvidi u neolitičke obrasce naseljavanja, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 35, No. -, Zagreb, 71–111.
- KARAČ, Z., 2014. – Zlatko Karač, Srednjovjekovne utvrde, gradine i gradišta na području Đakovštine – rekognosciranje i topografija lokaliteta, u: Marija Karbić, Hrvoje Kekez, Ana Novak, Zorislav Horvat (ur.) *Ascendere historiam: zbornik u čast Milana Kruheka*, Zagreb, 399–424.
- KERŽE, Ž., Z., 2004. Zlata Živaković Kerže, Od močvare do oranica (osvrt na povijest preobrazbe okoliša osječkog kraja hidromelioracijom porječja Vuke i isušanjem močvare Palača, *Osječki zbornik*, Vol. 27 No. XX, Osijek, 83–89.
- KNEZOVIĆ, I., 2005. – Ivan Knezović, Prilog antičkoj arheološkoj topografiji Đakovštine, u: Krunoslav Filipović, Željko Lekšić, Ivo Pavlović, Branka Uzelac, Vladimir Geiger, Borislav Bijelić (ur.), *Zbornik Muzeja Đakovštine* 7, 61–90.
- KRZNARIĆ – ŠKRIVANKO, M., 2009. – Maja Krznarić Škrivanko, Mlađe kameno doba ili neolitik, *Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije*, Zagreb, 53–59.
- KUDELIĆ, A., 2009. – Andreja Kudelić, Ranobrončanodobni keramički nalazi s lokaliteta Ivanovci Gorjanski – Palanka, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Vol. 42 No. 1, Zagreb, 85–103.
- LZMK, 2019. – Leksikografski zavod Miroslava Krlež, <http://www.lzmk.hr/> (7. siječnja 2020.)
- MUZEJ ĐAKOVŠTINE, 2019. – Muzej Đakovštine, <http://muzej-djakovstine.hr/multimedija/> (23. listopada 2019., 11. studeni 2019.)
- MAJNARIĆ PANDŽIĆ, N., 1998. – Nives Majnarić Pandžić, Brončano i željezno doba, *Prapovijest*, Zagreb, 161–359.
- MARKOVIĆ, Z., 1982. – Zorko Marković, Prilog poznavanju prehistorijskih nalazišta Đakovštine, u: Ivan Germovšek, Branka Uzelac, Krešimir Pavić, Mile Jurjević, Ivo Pavlović (ur.) *Zbornik Muzeja Đakovštine – Đakovo i njegova okolica*, sv. 2., Đakovo, 93–103.

MARKOVIĆ, Z., 1984. – Zorko Marković, Neka pitanja neolitika, eneolitika i brončanog doba našičkog kraja i Đakovštine, *Rezultati arheoloških istraživanja u istočnoj Slavoniji i Baranji, znanstveni skup, Vukovar 6 – 9. X 1981, Serija: Izdanja Hrvatskog arheološkog društva, sv. 9.*, Zagreb, 13–29.

MARKOVIĆ, Z., BOTIĆ, K., 2008. – Zorko Marković, Katarina Botić, O neolitičkoj keramici iz Novih Perkovaca kod Đakova, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu, Vol. 25 No. -*, Zagreb, 15–32.

MARKOVIĆ, Z. et al., 2016. – Zorko Marković, Danimirka Podunavac, Katarina Botić, Hrvoje Kalafatić, Kornelija Minichreiter, *Čovjek u prostoru i vremenu – Odnos čovjeka i prostora u svjetlu istraživanja našičkog kraja*, Zagreb.

MATANOVIĆ, D., 2009. – Damir Matanović, Slavonska vojna krajina i njezini gradovi, *Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije*, Zagreb, 294–299.

MIRNIK, I., 1979. – Ivan Mirnik, The survival in coin hoards from Yugoslavia, *Archaeologia Iugoslavica, Vol. 19*, Beograd, 31–34.

MINICHREITER, K., MARKOVIĆ, Z., - Kornelija Minichreiter, Zorko Marković, *Beketinci, Bentež, naselja iz eneolitika, ranoga i kasnoga srednjega vijeka*, Zagreb.

MOAČANIN, N., 2001. – Nenad Moačanin, *Slavonija i Srijem u razdoblju osmanske vladavine*, Slavonski Brod.

NAĐ, M., 2012. – Miroslav Nađ, Coin hoards in Croatia – an update on the CHY, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, Vol. 45, No. 1*, Zagreb, 395–446.

OPĆINA SEMELJCI, 2013. – Općina Semeljci, <http://www.semeljci.hr/o-opcini/osnovne-informacije.html> (23. listopada 2019.)

PAPEŠA, R., A., 2012. – Anita Rapan Papeša, Fibule seobe naroda s vinkovačkog područja, *Starohrvatska prosvjeta, Vol. III No 39.*, Split, 7–17.

RAJKOVIĆ, D., 2019. – Dragana Rajković, *Glačane kamene izrađevine u životu starčevačke i sopotske populacije na prostoru istočne Hrvatske*, doktorski rad, Zagreb.

RAJKOVIĆ, D., BALEN, J., 2016. – Dragana Rajković, Jacqueline Balen, *Sarvaš – neolitičko i eneolitičko naselje II*, Osijek.

ROBINSON, R., 1985. – Rebecca Robinson, Tobacco Pipes of Corinth and of the Athenian Agora, *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*

Vol. 54, No. 2, Atena, 149–203.

SECOND MILITARY SURVEY (1:28 800), 2014. – Croatia (1865 – 1869) – Second Military survey of the Habsburg Empire, <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-croatia/?bbox=1771112.827767261%2C5747768.564007708%2C1787221.9314783618%2C5752545.878275531&layers=9>, (27. prosinca 2019.)

SEKELJ – IVANČAN, T., TKALČEC, T., ŠILJEG, B., 2003. – Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec, Bartul Šiljeg, Rezultati analize ranosrednjovjekovnih nalaza i nalazišta u okolici Torčeca, *Prilozi instituta za arheologiju Vol. 20 No. -*, Zagreb, 113–130.

SKELAC, G., 1997. – Goran Skelac, Prapovijesno nalazište Slavča, *Opvcvla archaeologica, Vol 21.*, Zagreb, 217 – 233.

SKENDEROVIĆ, R., 2019. – Robert Skenderović, Slavonske šume – resurs predmodernog agrarnog društva i izvor društvenog kapitala, u: Robert Skenderović, Dinko Župan (ur.) *Prema povijesti slavonskih šuma – prilozi za sintezu*, Slavonski Brod, 11–48.

SRŠEN, S., 2011. – Stjepan Sršen, *Kanonske vizitacije – knjiga X. – đakovačko područje 1751. – 1833.*, Osijek.

STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE SEMELJCI 2016. – 2020., 2016. – Strategija razvoja općine Semeljci 2016. – 2020., Prirodna i kulturno – povijesna baština, 36–39., <http://www.semeljci.hr/dokumenti/planovi.html>, (preuzeto 27. prosinca 2019.)

STRATEŠKI PLAN OPĆINE SEMELJCI 2017. – 2019., 2016. – Strateški plan općine Semeljci 2017. – 2019., 36–38., <http://www.semeljci.hr/dokumenti/planovi.html>, (preuzeto 27. prosinca 2019.)

ŠALIĆ, T., 1990. – Tomo Šalić, *Vrbica u Đakovštini 1330. – 1990.*, Privlaka.

ŠALIĆ, T., 2017. – Tomo Šalić, *Govor i običaji Vrbice u Đakovštini.*, Đakovo.

ŠILJEG, B., KALAFATIĆ, H., 2015. – Bartul Šiljeg, Hrvoje Kalafatić, Zračna arheologija u istočnoj Slavoniji 2014. godine, *Godišnjak Instituta za arheologiju, Vol. XI No. 1*, 135–141.

ŠILJEG, B., KALAFATIĆ, H., HRŠAK, T., 2015. – Bartul Šiljeg, Hrvoje Kalafatić, Tomislav Hršak, Circles in the Rye: Neolithic “Twin” Enclosures on the South of Carpathian

Basin, Croatia, in: 21st Annual Meeting of the European Association of Archaeologists, 2–5 September 2015, University of Glasgow, Scotland, Abstracts, Campbell L. (ed.), University of Glasgow, Glasgow, 358.

ŠIMIĆ, J., 1984. – Jasna Šimić, Problematika daljeg istraživanja neolita i eneolita u Slavoniji i Baranji, u: Dušan Čalić, Đuro Berber (ur.), *Četvrti znanstveni sabor Slavonije i Baranje, zbornik radova, Sv. I*, Osijek, 51–64.

ŠIMIĆ, J., 1995. – Jasna Šimić, Prapovijest Đakovštine, *Diacovensia : teološki prilozi, Vol. 3 No. 1*, Đakovo, 11–44.

ŠIMIĆ, J., 2004. – Jasna Šimić, Arheološki odjel (pododjel za prapovijesnu arheologiju) 2002. – 2003. godina, u: *Osječki zbornik, Vol. 27 No xx*, Osijek, 323–326.

ŠIMUNDIĆ, M., 1978. – Mate Šimundić, Osvrt na značenje iščezlih đakovštinskih sela, u: Ivan Germovšek, Franjo Čordašić, Krešimir Pavić, Mile Jurjević, Ivica Šestan (ur.), *Zbornik muzeja Đakovštine – Đakovo i njegova okolica, sv. I*, Đakovo, 9–26.

ŠIŠA – VIVEK, M., FILIPEC, K., 2014. – Marija Šiša – Vivek, Krešimir Filipec, Keramičke lule s lokaliteta Zoljani – Čemešac I, *Opuscvla archaeologica, Vol. 37/38, No. 1*, Zagreb, 301–333.

ŠOŠIĆ, KLINDŽIĆ, R., KALAFATIĆ, H., ŠILJEG, B., HRŠAK, T., 2019. – Rajna Šošić Klindžić, Hrvoje Kalafatić, Bartul Šiljeg, Tomislav Hršak, Krugovi i keramika kroz stoljeća: značajke naselja sopotske kulture, *Prilozi Instituta za arheologiju, Vol. 36 No -*, Zagreb, 41–84.

TAKŠIĆ, A., 1976. – Antun Takšić, Geologija Đakovštine, u: Marijan Matković, Dionizije Švagelj, Teodor Varićak (ur.), *Zbornik Đakovštine br. 1*, Zagreb, 1–17.

THIRD MILITARY SURVEY (1:75 000), 2014. – Habsburg Empire (1869. – 1887.) - Third Military Survey (1 : 75 000), <https://mapire.eu/en/map/thirdsurvey75000/?layers=osm%2C43&bbox=1899087.5223737087%2C6130371.857586796%2C1915196.6260848094%2C6135149.17185462> (27. prosinca 2019.)

THIRD MILITARY SURVEY (1:25 000), 2014. – Habsburg Empire (1869. – 1887.) – Third Military Survey (1:25 000), <https://mapire.eu/en/map/thirdsurvey25000/?layers=osm%2C129&bbox=2067448.822795368>

[7%2C5664383.68634901%2C2083557.9265064695%2C5669161.000616834](https://doi.org/10.2478/9783708906666) (6. siječnja 2020.)

VINSKI – GASPARINI, K., 1973. –Ksenija Vinski Gasparini, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Zadar.

VINSKI – GASPARINI, K., 1979. – Ksenija Vinski Gasparini, Ostava kasnog brončanog doba iz Punitovaca kod Đakova, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Vol. 12 – 13 No. 1, Zagreb, 1979.

VINSKI – GASPARINI, K., 1983. – Ksenija Vinski Gasparini, Ostave s područja kulture polja sa žarama, *Praistorija jugoslavenskih zemalja IV – bronzano doba*, Sarajevo, 647–667.

VIDOVIĆ, S., 2009. – Sanja Vidović, Paleontologija, *Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije*, Zagreb, 45–51.

VULIĆ, H., 2009. – Hrvoje Vulić, Rana antika, *Slavonija, Baranja i Srijem – vrela europske civilizacije*, Zagreb, 119–127.

ZORIĆ, J., 2018. – Josip Zorić, *Pajtenica – Velike Livade eneolitičko naselje lasinjske kulture*, diplomski rad, Zagreb.

11.Katalog

T.I – Kešinci – Požarike

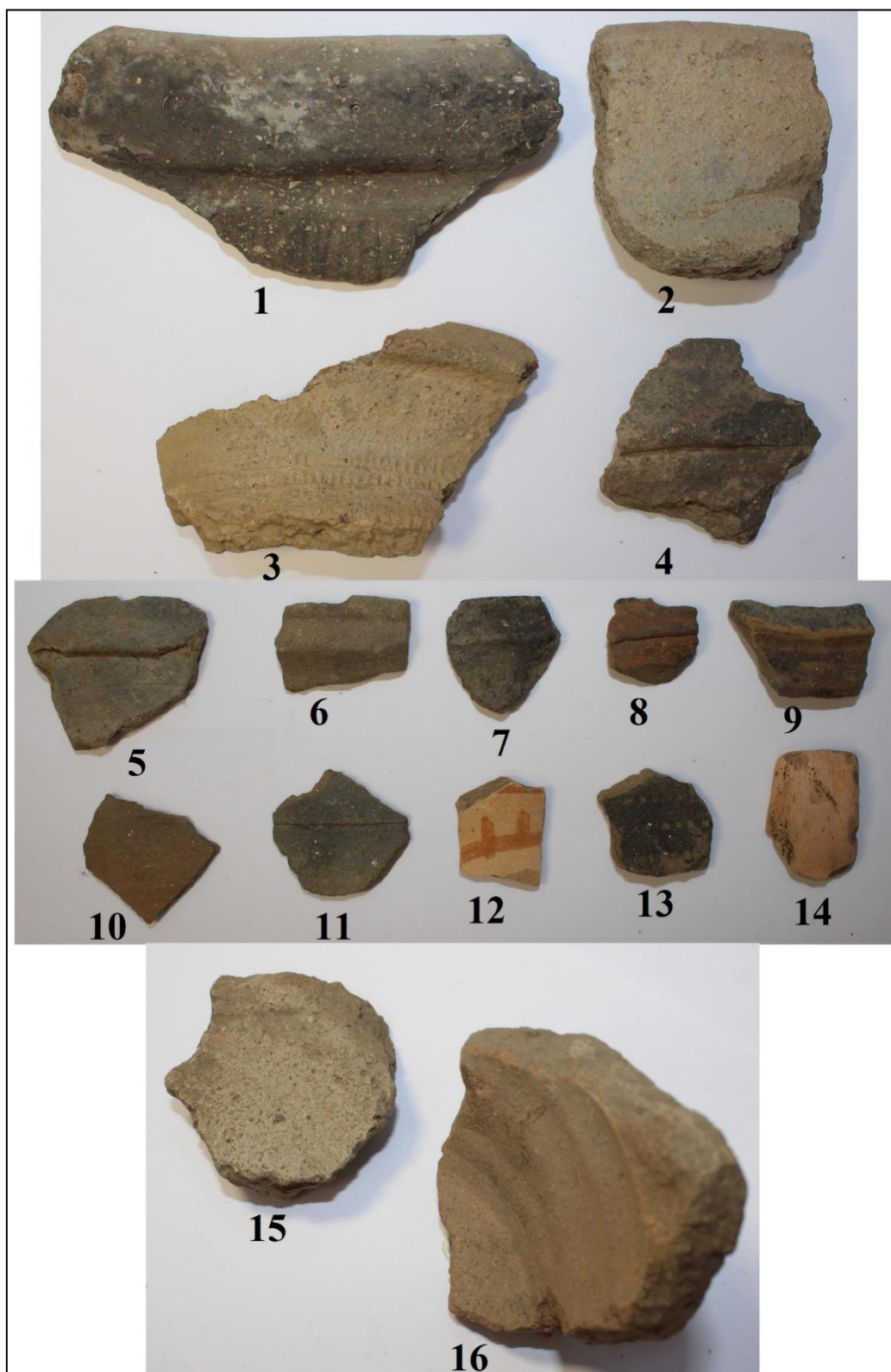
T.II – Kešinci Požarike (1-5), Kešinci – Glomač (6-12)

T.IV – Kešinci Glomač (1), Kešinci – Okmanovo brdo (2)

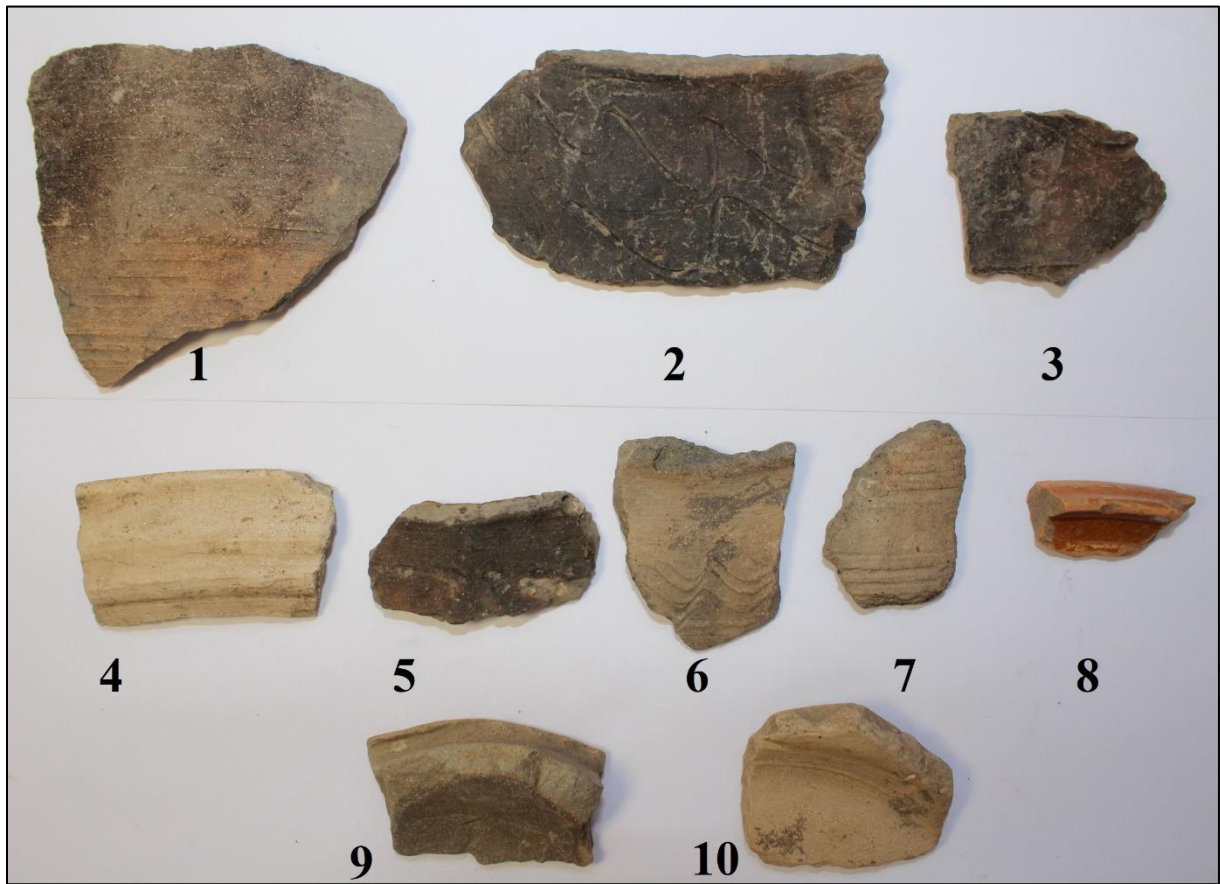

1

2

T. VIII – Koritna (Arhiv KONZOS) i Koritna – Kamenica

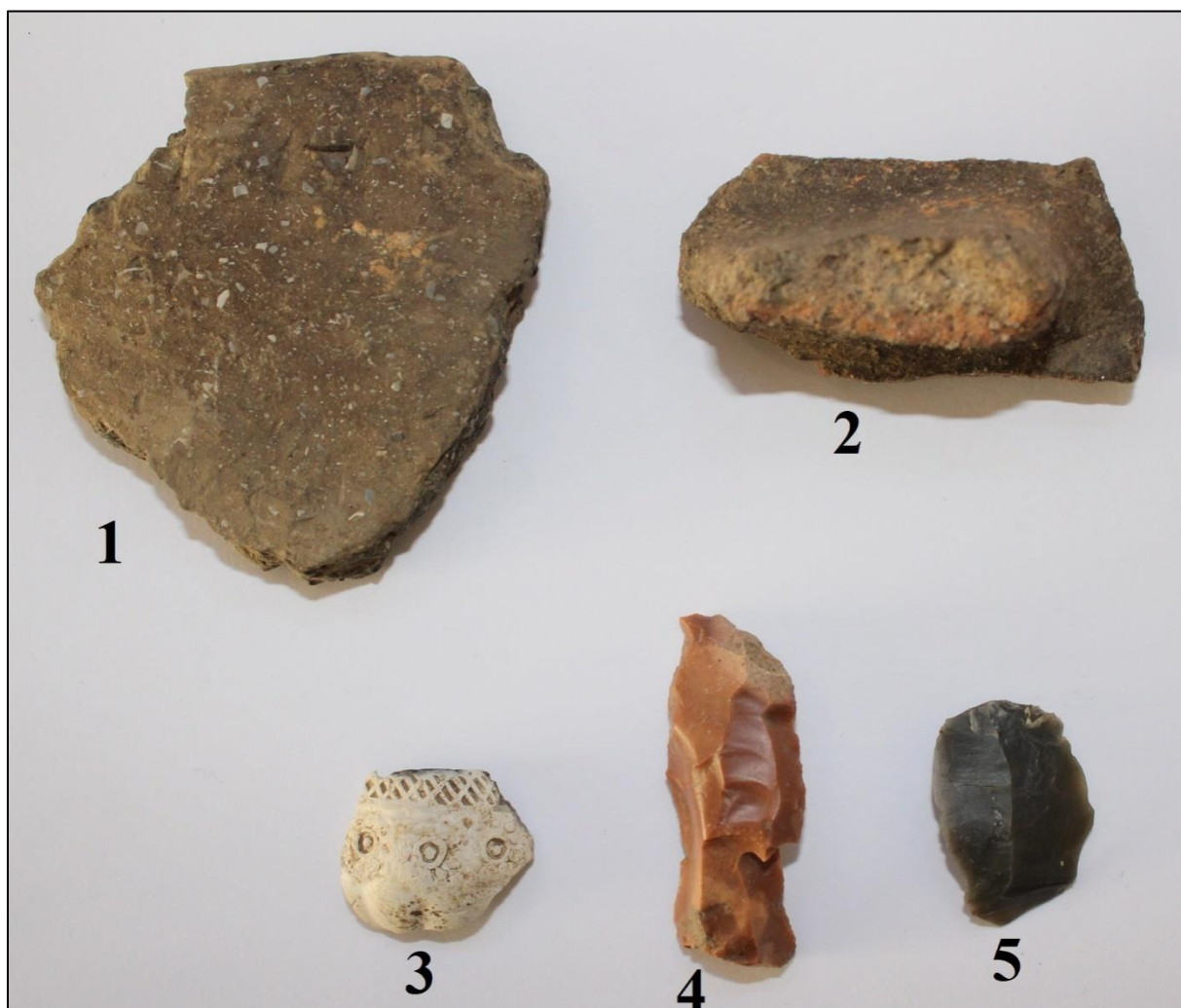

T.XVI – Vrbica – Drake i Barićev bostan (Vrbica – Ograde)

T.XVII – Semeljci/Forkuševci (1) i Semeljci – Selište (2-5)

SAŽETAK

ARHEOLOŠKA TOPOGRAFIJA OPĆINE SEMELJCI U ISTOČNOJ SLAVONIJI

U radu je predstavljena sinteza dosadašnjih saznanja o arheološkoj topografiji Općine Semeljci na temelju terenskih pregleda, površinskog materijala, materijala iz Muzeja Đakovštine, toponimije, topografije i relevantnih podataka iz literature. Obuhvaćen je prostor današnjih administrativnih granica Općine Semeljci sa selima Kešinci, Koritna, Mrzović, Vrbica i Semeljci. Arheološki lokaliteti na temelju građe pokazuju kontinuitet naseljavanja od neolitika do novog vijeka.

KLJUČNE RIJEČI: arheološka topografija, Kešinci, Koritna, Mrzović, Vrbica, Semeljci, Slavonija

SUMMARY

ARCHAEOLOGICAL TOPOGRAPHY OF MUNICIPALITY SEMELJCI IN EASTERN SLAVONIA

The paper presents a synthesis of current findings on the archaeological topography of the Semeljci municipality based on field surveys, surface material, materials from the Museum of Đakovštine, toponymy, topography and relevant literature data. Area presented is in of today's administrative borders of the municipality Semeljci with the villages of Kešinci, Koritna, Mrzović, Vrbica and Semeljci. The archaeological sites on the basis of the material show the continuity of settlement from the Neolithic to the new age.

KEY WORDS: archaeological topography, Kešinci, Koritna, Mrzović, Vrbica, Semeljci, Slavonia